

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет фізичної культури, спорту та реабілітації
Кафедра теорії та методики фізичної культури

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ
ДІТЕЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент 2-го курсу, 206-м групи
спеціальності

014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»
(шифр і назва спеціальності)

Дячук Роман Романович
(прізвище та ініціали)

Керівник: канд. наук з фіз. вих. та сп., асист.
Штефюк Іван Кирилович

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від «__» _____ 2025 р.

Зав. кафедри _____ доц. Іван ВАСКАН

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Педагогічний супровід обдарованих дітей на уроках фізичної культури є важливою складовою їхнього розвитку. Особливості цього процесу включають індивідуальний підхід, використання творчих методик та створення сприятливих умов для прояву потенціалу учнів. Важливою складовою є розвиток не лише фізичних, але й психологічних, соціальних якостей обдарованих дітей. Ефективний супровід потребує співпраці між учителями, психологами та батьками для досягнення максимальних результатів у розвитку здібностей учнів.

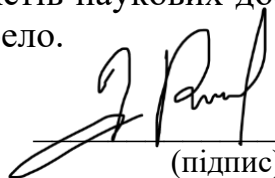
Ключові слова: педагогічний супровід, обдаровані діти, фізична культура, індивідуальний підхід, розвиток, творчі методики, психологічний супровід.

ABSTRACT

Pedagogical support for gifted children in physical education classes plays a key role in their development. The features of this process include an individualized approach, the use of creative methods, and the creation of conditions that allow students to realize their potential. An important aspect is the development of not only physical but also psychological and social qualities of gifted children. Effective support requires collaboration between teachers, psychologists, and parents to achieve the best results in students' abilities development.

Key words: pedagogical support, gifted children, physical education, individualized approach, development, creative methods, psychological support.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис)

Р.Р. Дячук

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	7
1.1. Поняття обдарованості та її прояви в контексті фізичної культури	7
1.2. Теоретичні підходи до педагогічного супроводу обдарованих дітей	12
1.3. Особливості навчання обдарованих дітей на уроках фізичної культури	16
1.4. Напрямки роботи з обдарованими дітьми на уроках фізкультури	18
Розділ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	24
2.1. Методи дослідження	24
2.2. Організація та етапи дослідження	28
Розділ 3. АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ	29
3.1. Аналіз методики роботи вчителя фізичної культури з обдарованими учнями	29
3.1.1. Виявлення фізично обдарованих дітей	29
3.1.2. Основні принципи роботи з фізично обдарованими дітьми	36
3.2. Результати дослідження особливостей педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури	38
Висновки	45
Список використаних джерел	47
Додатки	50

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема обдарованості дітей є однією з важливих і складних у сучасній педагогіці, оскільки вона безпосередньо впливає на розвиток особистості учня та його здатність досягати високих результатів у різних сферах діяльності. Обдаровані діти часто мають надзвичайні здібності у певних галузях, зокрема в спорті та фізичній культурі, що потребує спеціального підходу до їхнього навчання і розвитку. Особливо важливою є роль педагога фізичної культури, який має не тільки сприяти загальному фізичному розвитку учнів, але й враховувати індивідуальні особливості обдарованих дітей, створюючи для них умови для розвитку здібностей і талантів.

Ураховуючи соціальну значущість розвитку обдарованих дітей у фізичній культурі, педагогічний супровід таких учнів стає необхідним інструментом для оптимізації їхнього навчання та виховання. Тому питання організації та реалізації ефективного педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури є актуальним і потребує ґрунтовного дослідження.

Мета дослідження: вивчення особливостей педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури та розробка рекомендацій для удосконалення цього процесу.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі **завдання**:

1. Охарактеризувати поняття обдарованості та специфіку її проявів у контексті фізичної культури.
2. Проаналізувати існуючі підходи до педагогічного супроводу обдарованих учнів на уроках фізичної культури.
3. Визначити основні методи і стратегії педагогічного супроводу обдарованих дітей в умовах закладів загальної середньої освіти.

Об'єктом дослідження є процес педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури.

Предметом – специфіка організації навчання та виховання обдарованих учнів в умовах фізкультурних занять.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що індивідуалізація педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури, застосування спеціальних методик і програм навчання дозволяє значно підвищити рівень фізичної підготовленості і сприяє їхньому всебічному розвитку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження було використано комплекс методів, серед яких:

1) Теоретичні методи:

– Аналіз науково-педагогічної літератури з питань обдарованості дітей та педагогічного супроводу на уроках фізичної культури.

– Порівняльний аналіз підходів до організації педагогічного супроводу обдарованих учнів.

– Теоретичне узагальнення педагогічного досвіду вітчизняних і зарубіжних дослідників.

2) Емпіричні методи:

– Спостереження за діяльністю обдарованих учнів на уроках фізичної культури.

– Анкетування та інтерв'ю з учителями фізкультури щодо їхнього досвіду роботи з обдарованими дітьми.

– Тестування рівня фізичної підготовленості учнів.

– Аналіз документів (плани уроків, програми, звіти).

3) Статистичні методи обробки даних.

Теоретичне значення цієї роботи полягає у розширенні наукових уявлень про педагогічний супровід обдарованих дітей на уроках фізичної культури. Зокрема, дослідження допомагає глибше зрозуміти специфіку роботи з такими учнями в контексті розвитку фізичних і психологічних якостей. У роботі запропоновано новий погляд на організацію індивідуального підходу до навчання обдарованих дітей, а також на роль

педагога фізкультури у стимулюванні їхніх здібностей. Результати дослідження сприяють розвитку теорії педагогічного супроводу обдарованих учнів, підкреслюючи важливість інноваційних методів та індивідуалізованих підходів у навчальному процесі.

Практична значущість роботи полягає в розробці методичних рекомендацій для вчителів фізкультури щодо застосування індивідуальних підходів до навчання та розвитку обдарованих дітей, що може бути використано в загальноосвітніх навчальних закладах для покращення педагогічного процесу.

Результати дослідження можуть бути впроваджені в освітні установи, що працюють з обдарованими дітьми, а також у системи підготовки педагогічних кадрів. Вчителі фізичної культури зможуть використовувати ці рекомендації для оптимізації своєї роботи, покращення результатів навчання та розвитку учнів. Окрім того, робота може стати основою для подальших наукових досліджень у цій галузі та сприяти розробці нових методичних посібників для педагогів.

Апробація наукового дослідження: підготовка тез та участь 12-15 травня 2025 року у студентській науковій конференції Чернівецького національного університету з доповіддю та друком тез на тему *«Особливості педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури»*.

Структура роботи. Магістерська робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ присвячений теоретичним основам педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури. Другий розділ описує методи та організацію дослідження. Третій розділ містить аналіз результатів дослідження, виявлені проблеми та пропозиції щодо вдосконалення педагогічного супроводу обдарованих дітей.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Поняття обдарованості та її прояви в контексті фізичної культури

Обдарованість – це складне, багатогранне явище, що включає в себе природжені здібності, талант, який проявляється в різних сферах діяльності. У педагогічному контексті обдарованість визначається як наявність у дитини надзвичайних здібностей до виконання певних завдань або досягнення високих результатів у порівнянні з ровесниками. Вона є основою для розвитку потенціалу особистості в різних аспектах її діяльності, зокрема в навчанні, мистецтві, науці, а також у спорті та фізичній культурі.

Загалом, обдаровані діти мають вищий рівень розвитку певних здібностей або талантів, що дозволяє їм досягати значних результатів у відповідних галузях. У контексті фізичної культури обдарованість передбачає підвищений фізичний потенціал, високу мотивацію до занять спортом, здатність до швидкого освоєння спортивних технік, а також психоемоційну стійкість, що є важливим компонентом успіху в спорті

Типи обдарованості. Обдарованість можна розглядати в різних аспектах:

Інтелектуальна обдарованість – виражається в здатності до швидкого сприймання і осмислення нової інформації, що може мати прямий зв'язок з розумовими аспектами спортивної діяльності (такі діти можуть мати високу здатність до тактичного планування в ігрових видах спорту, стратегії тренувань тощо) [12, с. 2].

– Творча обдарованість – характеризується здатністю до генерації нових ідей, нестандартного підходу до вирішення завдань. Вона може проявлятися в спортивних дисциплінах, що вимагають новаторських підходів (наприклад, у спортивних танцях, художній гімнастиці тощо).

Фізична обдарованість – включає в себе швидкість, силу, витривалість,

координацію рухів, спритність, що є основними компонентами успіху у фізичній культурі та спорті [32, с. 15].

– Обдарованість у фізичній культурі можна визначити через різноманітні прояви, зокрема:

– Фізичні здібності:

– Високий рівень фізичної підготовленості, що виявляється в таких аспектах, як витривалість, сила, швидкість, гнучкість.

– Здатність до швидкого освоєння технічних і тактичних аспектів спортивної діяльності.

– Покращена координація рухів, яка дозволяє виконувати складні фізичні вправи з високою точністю.

2. Психологічні характеристики:

– Висока мотивація та бажання досягти результату.

– Емоційна стійкість, здатність витримувати стресові ситуації, пов'язані з високими вимогами в спорті.

Високий рівень самодисципліни та зосередженості, що дозволяє ефективно тренуватися і покращувати свої результати [11, с. 6].

3. Особливості розвитку в різних видах спорту:

– У індивідуальних видах спорту (наприклад, у плаванні, бігу, легкоатлетичних дисциплінах) обдаровані діти часто демонструють високу здатність до досягнення фізичних результатів завдяки генетично обумовленим параметрам.

– У командних видах спорту (футбол, баскетбол, волейбол) обдарованість може проявлятися у тактичному мисленні, здатності до співпраці з командою, швидкості прийняття рішень.

Особливості обдарованих дітей на уроках фізичної культури. Обдаровані учні вимагають особливого підходу в навчанні. Вони часто засвоюють новий матеріал набагато швидше за інших учнів, тому важливо не лише забезпечити їм можливість для самовираження, але й створити умови для підтримки їхнього розвитку в межах загальної програми. Врахування

їхніх індивідуальних особливостей дозволяє оптимізувати процес навчання і забезпечити ефективну педагогічну підтримку.

1. Індивідуалізація навчання: обдаровані учні потребують індивідуальних завдань, які відповідатимуть їхньому рівню розвитку. Вчитель повинен адаптувати навчальний процес, включаючи більш складні елементи для таких учнів.

2. Розвиток спеціалізованих здібностей: для обдарованих дітей важливо використовувати диференційовані методи навчання, що сприяють розвитку їхніх спеціалізованих спортивних здібностей, допомагаючи розкрити повний потенціал.

3. Емоційна підтримка: оскільки обдаровані діти часто мають підвищену вимогливість до себе, вчителю важливо підтримувати позитивну атмосферу на заняттях, стимулювати впевненість у своїх силах і уникати зайвого стресу [22, с. 12].

Отже, обдарованість у контексті фізичної культури є багатограним феноменом, який проявляється не тільки у високому рівні фізичних здібностей, але й у психологічних характеристиках, таких як мотивація, емоційна стійкість, здатність до самоконтролю. Для забезпечення ефективного педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури необхідно враховувати ці особливості, розробляючи індивідуалізовані програми навчання та надаючи їм відповідну підтримку в процесі розвитку їхніх спортивних талантів [34, с. 8].

Обдарованість у фізичній культурі, як і в інших галузях, є результатом складної взаємодії генетичних, фізіологічних, психологічних та соціальних факторів. Перш за все, фізична обдарованість багато в чому визначається генетичними особливостями, такими як будова тіла, м'язова сила, кардіо-респіраторна витривалість, гнучкість і координація рухів. Здатність до досягнення високих результатів у спорті також може залежати від специфічних біологічних характеристик: наприклад, наявність специфічних мутацій в генах, що відповідають за розвиток м'язової тканини або швидкість

обміну речовин.

Фізіологічний потенціал дітей, який впливає на їхню обдарованість, визначається рівнем розвитку серцево-судинної системи, здатністю організму до відновлення після фізичних навантажень, швидкістю нервово-м'язових реакцій. Фізіологічні дослідження показують, що діти з високими спортивними результатами часто мають нижчий пульс у спокої, а також вищий рівень аеробної витривалості [25, с. 9].

Однак, генетична спадковість сама по собі не є визначальним фактором у розвитку обдарованості. Велике значення мають психологічні аспекти, такі як вміння концентруватися на досягненні мети, стійкість до стресових ситуацій, здатність до самоконтролю, внутрішня мотивація, бажання перемагати. Такі характеристики, як рішучість, цілеспрямованість і впертість, можуть виявитися більш важливими для спортивного успіху, ніж самі фізичні характеристики [10, с. 2].

Крім того, соціальні фактори відіграють важливу роль у розвитку обдарованості. Соціальне оточення, в якому перебуває дитина, може значно впливати на її спортивну кар'єру. Підтримка з боку родини, мотивуюче середовище в школі або спортивних секціях, доступ до спортивних ресурсів і тренувальних можливостей – всі ці фактори можуть допомогти дитині розкрити свій потенціал.

Обдарованість не є сталим або вродженим станом, а розвивається в процесі навчання і тренувань. Здібності до певної спортивної діяльності проявляються на різних етапах розвитку дитини, і вони можуть піддаватися корекції через правильний педагогічний супровід.

1. Ранній етап розвитку обдарованості. У ранньому дитинстві фізична обдарованість часто проявляється через надзвичайну енергійність, високу рухливість, цікавість до фізичних вправ, здатність швидко освоювати нові рухи. І хоча на цьому етапі обдарованість ще не є стійким показником, педагог може допомогти дитині визначити її потенціал, сприяючи розвитку рухових навичок через ігрові заняття, загальну фізичну підготовку та

спортивні тренування.

2. Етап спеціалізації в спорті. На наступному етапі розвитку, коли дитина вже обирає певний вид спорту, обдарованість починає проявлятися через значні досягнення в конкретних фізичних видах діяльності. Тут важливо розуміти, що обдарованість не обмежується лише фізичними здібностями: вона вимагає високого рівня психологічної стійкості, самодисципліни, здатності до тривалих інтенсивних тренувань. Тому на цьому етапі педагогічний супровід має орієнтуватися не тільки на розвиток фізичних навичок, а й на психологічну підготовку [1, с. 5].

3. Досягнення високих спортивних результатів. На цьому етапі, коли дитина чи підліток досягає високих результатів, ключовою стає комплексна підготовка: фізична, тактична, технічна і психологічна. Педагог повинен орієнтуватися на довгострокове вдосконалення здібностей учня через детальне планування тренувальних процесів, врахування індивідуальних можливостей, а також психологічну підтримку, щоб уникнути перевтоми або вигорання [6, с. 2].

Важливість педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури. Педагогічний супровід обдарованих дітей на уроках фізичної культури є необхідним елементом їхнього розвитку, оскільки ці учні потребують спеціальних методів навчання, що допомагають реалізувати їхній потенціал.

1. Індивідуалізація підходу до навчання. Педагогічний процес для обдарованих дітей не може бути однаковим для всіх учнів. Кожна дитина має індивідуальні особливості, які визначають її здатність до освоєння різних рухових навичок. Вчитель фізкультури повинен розробляти індивідуальні програми для кожного обдарованого учня, що дозволяє максимально розкрити його потенціал. Наприклад, для дітей, які мають високий рівень витривалості, можна пропонувати тренування, що розвивають швидкість, або вправи на підвищену координацію для тих, хто має схильність до гнучкості.

2. Інтеграція психологічного супроводу. Обдаровані діти мають високий

рівень вимогливості до себе, що може призвести до емоційного вигорання або стресу. Важливою частиною педагогічного супроводу є не лише фізичний розвиток, а й психологічна підтримка, яка допоможе дитині впоратися з тиском, підвищеними вимогами та внутрішніми переживаннями. Вчитель повинен працювати з дітьми над розвитком психологічної стійкості, самоконтролю і позитивного мислення.

3. Розвиток мотивації та цілеспрямованості. Для того, щоб обдаровані учні досягали високих результатів, важливо постійно підтримувати їхній рівень мотивації. Мотивація є основою для подолання труднощів і перешкод на шляху до високих досягнень. Вчитель фізкультури повинен заохочувати учнів до самовдосконалення через постановку чітких, досяжних цілей, які стимулюють дітей працювати над собою [31, с. 22].

Обдарованість у фізичній культурі є багатогранним явищем, яке включає не лише фізичні здібності, а й психологічні особливості. Врахування цих аспектів дозволяє розробити ефективну педагогічну стратегію для розвитку обдарованих учнів. Правильний педагогічний супровід допомагає учням не лише досягти високих спортивних результатів, але й сприяє їхньому всебічному розвитку як особистості, що має значний вплив на їхнє майбутнє як в спорті, так і в житті загалом.

1.2. Теоретичні підходи до педагогічного супроводу обдарованих дітей

Науковцями виокремлені підходи до педагогічного супроводу обдарованих дітей, зокрема:

1. Підхід, орієнтований на розвиток потенціалу учнів. Один із ключових теоретичних підходів до педагогічного супроводу обдарованих дітей базується на розвитку їхнього потенціалу через спеціально організоване навчання, спрямоване на підтримку та стимулювання самовираження учнів. Даний підхід можна розглядати через концепцію індивідуалізації освітнього

процесу, яка передбачає створення таких умов для розвитку здібностей дитини, що сприяють її інтелектуальному, емоційному та фізичному росту [17, с. 11].

У цьому контексті педагогічний супровід має бути спрямований на виявлення і підтримку конкретних здібностей учня, допомогу в досягненні максимально можливих результатів. Важливою складовою є індивідуалізовані програми, що враховують як інтереси, так і рівень фізичної підготовленості, що є особливо важливим в умовах фізкультурного навчання.

Ключові аспекти підходу:

- Виявлення і розвиток обдарованості: учитель, за допомогою різноманітних методик (анкетування, спостереження, тестування), визначає сильні сторони учня, щоб спрямувати навчальний процес на максимальне використання цих здібностей.

- Індивідуалізація навчання: навчання для обдарованих учнів передбачає використання диференційованих завдань, рівень складності яких відповідає здібностям кожного учня.

- Адаптація темпу і форми навчання: педагог повинен бути готовий коригувати темп і методи навчання відповідно до швидкості освоєння матеріалу обдарованими учнями. Це дозволяє уникнути нудьги та застою і сприяє збереженню високої мотивації учня.

2. Розвиток творчого потенціалу через педагогічний супровід. Іншим важливим теоретичним підходом є акцент на розвитку творчого потенціалу учнів. Цей підхід стосується не тільки успішних результатів у спортивній діяльності, але й стимулювання креативного мислення, нестандартного підходу до вирішення завдань. У контексті фізичної культури це означає створення умов для самовираження через спорт і рухову активність, де учень має можливість не лише слідувати стандартним вправам, але й винаходити нові способи досягнення цілей.

Враховуючи особливості обдарованих дітей, педагогічний супровід вимагає активного включення елементів творчої діяльності в освітній процес.

Це може бути, наприклад, розробка індивідуальних програм тренувань, створення нестандартних ситуацій для вирішення завдань або змагань, участь в інноваційних спортивних заходах [18, с. 43].

Ключові аспекти підходу:

– Висока самостійність учнів: обдаровані діти, як правило, потребують більшого простору для самовираження, тому педагогічний супровід має включати елементи, що стимулюють самостійність і креативність. Це може бути стимулювання індивідуальних спортивних досягнень, робота з індивідуальними помилками і досягненнями учня.

– Інтеграція творчих елементів у фізкультурні заняття: використання різноманітних інноваційних методів навчання та тренувань, що включають в себе не тільки технічні вправи, але й розвиток уяви, пластичності та інтуїції.

– Підтримка ініціативи учня: важливо не тільки слідувати за програмою, але й давати можливість дітям бути ініціативними, розвивати свої ідеї і перевіряти їх у реальних умовах.

3. Підхід, орієнтований на соціалізацію і емоційний розвиток. Враховуючи високий рівень вимогливості, що характерний для обдарованих дітей, важливим є підхід, який акцентує увагу на емоційному та соціальному розвитку учня, на його здатності ефективно взаємодіяти в колективі, переживати перемоги та невдачі, підтримувати мотивацію для подальшого розвитку.

У контексті фізичної культури це є важливим, оскільки спортивні змагання та тренування не лише розвивають фізичні якості, але й є стресовими ситуаціями, у яких дитина повинна продемонструвати високий рівень самоконтролю та адаптації до зовнішніх обставин.

Ключові аспекти підходу:

– Створення сприятливого емоційного клімату: педагогічний супровід повинен сприяти формуванню позитивного емоційного фону в класі чи на тренуванні. Створення атмосфери підтримки, де обдаровані учні можуть не боятися помилок, а з розумінням ставляться до їхнього розвитку.

– Розвиток соціальних навичок: важливим аспектом педагогічного супроводу є формування вмінь співпрацювати з іншими учнями, не лише змагатися, а й взаємодіяти, підтримувати командний дух.

– Робота з емоційним вигоранням і стресом: для обдарованих дітей характерна схильність до перфекціонізму, що іноді веде до емоційного виснаження. Вчитель повинен враховувати ці психологічні особливості і допомагати дітям у вивільненні емоційного напруження через фізичні вправи, розвивати їхню емоційну стійкість [41, с. 13].

–4. Підхід, орієнтований на довгострокову перспективу розвитку. Інший важливий підхід у педагогічному супроводі обдарованих дітей базується на довгостроковій перспективі їхнього розвитку. Це передбачає не лише досягнення короткотермінових результатів, але й формування у дитини здатності до системної роботи впродовж тривалого часу, до самостійного розвитку та самовдосконалення [5, с. 3].

В умовах фізичної культури важливо не лише розвивати окремі фізичні якості, а й формувати комплексний підхід до занять спортом, включаючи роботу над фізичною підготовкою, технікою, тактикою, а також психологічними аспектами спортивного життя.

Ключові аспекти підходу:

– Планування розвитку учня на довгострокову перспективу: важливо створювати програми розвитку, які будуть розраховані на кілька років, і допомагатимуть обдарованим дітям досягати не тільки поточних, а й майбутніх високих результатів.

– Розвиток самоконтролю і саморегуляції: педагог має допомогти дітям розвивати вміння контролювати свої емоції, фізичний стан і думки протягом довгих тренувань і змагань, що є важливими для досягнення постійних високих результатів.

Отже, теоретичні підходи до педагогічного супроводу обдарованих дітей передбачають різноманітні аспекти розвитку, починаючи від індивідуалізації навчання до емоційної підтримки та створення умов для довгострокового розвитку здібностей. Педагогічний супровід має бути спрямований на

максимальне розкриття потенціалу учнів, забезпечення їм підтримки та розвитку в усіх сферах – фізичній, психологічній, соціальній та творчій. Усі ці аспекти потребують комплексного підходу, що дозволить максимально ефективно працювати з обдарованими дітьми та допомогти їм досягти високих результатів у фізичній культурі та спорті.

1.3. Особливості навчання обдарованих дітей на уроках фізичної культури

— Навчання обдарованих дітей на уроках фізичної культури вимагає особливого підходу, оскільки ці учні відрізняються від своїх однолітків більш високим рівнем фізичних, інтелектуальних і психологічних здібностей. Обдаровані учні, як правило, швидше освоюють новий матеріал, мають підвищену мотивацію до навчання і досягнення високих результатів. Однак це також може призводити до різних викликів для педагогів: недостатній виклик, нудьга через відсутність розумового навантаження або перевантаження в умовах традиційного підходу до навчання. Таким чином, ефективне навчання обдарованих дітей на уроках фізичної культури потребує врахування їхніх індивідуальних потреб і особливостей [9, с. 22].

1. Індивідуалізація освітнього процесу. Однією з основних особливостей навчання обдарованих дітей є індивідуалізація підходу до кожного учня. У цьому контексті важливо розуміти, що стандартний урок фізкультури, орієнтований на середнього учня, не завжди буде ефективним для обдарованих дітей. Вони можуть швидше засвоювати техніку, виконувати складніші вправи або мати потребу в більш інтенсивних тренуваннях.

Основні принципи індивідуалізації:

- Диференціація завдань: учитель має враховувати рівень підготовленості учнів і пропонувати завдання, які б відповідали їхньому рівню розвитку. Наприклад, для одного учня можна збільшити складність вправ, а для іншого – навпаки, зосередитися на вдосконаленні технічних навичок.

- Індивідуальне планування: обдарованим учням можна пропонувати індивідуальні тренувальні програми, орієнтуючи їх на досягнення високих

результатів у конкретному виді спорту. Педагог має враховувати особливості фізіології та психології дитини, її мотивацію і бажання досягати успіху.

— Врахування інтересів та схильностей учнів: важливо враховувати не лише фізичні можливості учня, але й його інтереси. Обдаровані діти часто мають специфічні вподобання у виборі видів спорту чи фізичних вправ, тому важливо створювати умови для розвитку саме тих здібностей, які найбільш яскраво виражені в кожному учневі [40, с. 6].

2. Підтримка високої мотивації. Обдаровані діти мають схильність до високих досягнень, що може призвести до високого рівня самокритики або навіть вигорання через перевантаження. Тому педагогічний супровід має бути орієнтований на підтримку позитивної мотивації учнів, на стимулювання їхнього інтересу до навчання, досягнення нових результатів.

Основні стратегії підтримки мотивації:

– Постановка чітких цілей: важливо, щоб кожен урок мав конкретні, досяжні цілі. Для обдарованих учнів це можуть бути як короткотермінові цілі (покращити техніку виконання конкретної вправи), так і довгострокові (досягти певного рівня спортивних досягнень).

– Визнання досягнень: обдаровані учні часто потребують визнання їхніх зусиль і досягнень. Педагог повинен надавати позитивну зворотну реакцію, яка стимулюватиме учнів до подальших успіхів.

– Різноманітність завдань: для того щоб учні не втрачали інтерес до уроків фізичної культури, варто використовувати різноманітні завдання та вправи, що дозволяють розвивати різні фізичні якості (швидкість, витривалість, гнучкість) і створюють умови для самовираження та конкуренції [7, с. 45].

3. Стимулювання творчого підходу. Фізична культура – це не лише механічне виконання вправ, а й процес, у якому обдаровані діти можуть проявляти творчий підхід. Уроки фізичної культури для таких учнів повинні включати елементи творчої діяльності, де дитина може самостійно знаходити рішення для виконання вправ, розвивати нові техніки або навіть придумувати

нові вправи.

Шляхи стимулювання творчості:

- Створення можливостей для самовираження: обдаровані учні можуть створювати нові рухи, види вправ або змінювати традиційні способи виконання фізичних завдань. Вчитель може підтримувати такі ініціативи, надаючи дітям більше свободи для самовираження в процесі виконання завдань.

- Залучення до нестандартних видів активності: важливо використовувати нестандартні форми занять, які можуть бути цікавими для обдарованих дітей. Це можуть бути вправи на розвиток нестандартного мислення, спортивні ігри з елементами стратегії, творчі спортивні завдання.

- Стимулювання самостійної роботи: учні можуть бути залучені до планування своїх тренувань або тренувальних сесій. Це дозволяє розвивати не лише фізичні, а й когнітивні навички, вміння аналізувати свої досягнення і працювати над помилками.

4. Психологічна підтримка і емоційний супровід. Обдаровані діти можуть мати підвищені вимоги до себе, а також переживати стрес у разі невдач чи недостатнього досягнення поставлених цілей. Тому психологічний супровід є важливою складовою освітнього процесу [27, с. 11].

Основні аспекти психологічної підтримки:

- Підтримка емоційної стійкості: обдаровані діти можуть відчувати сильне емоційне навантаження через високі вимоги до себе, тому педагог має стежити за їхнім емоційним станом, допомагати їм справлятися з невдачами та переживати успіхи без зайвого стресу.

- Розвиток самоконтролю: важливо навчити обдарованих учнів не лише фізичним вправам, але й управлінню своїми емоціями під час тренувань і змагань. Це допоможе їм зберігати спокій і зосередженість під час складних ситуацій.

- Мотиваційна підтримка: підтримка високої мотивації до досягнення результатів, заохочення маленьких перемог і наполегливості в процесі

навчання – це важливі аспекти психологічного супроводу обдарованих учнів.

5. Використання новітніх методів і технологій навчання. Обдаровані діти часто швидко освоюють нові технології, тому важливо використовувати сучасні методи навчання, які можуть бути як інтелектуальними, так і фізичними. Використання інтерактивних методів, відеоаналізу техніки виконання вправ, тренувальних додатків може допомогти учням глибше зрозуміти процес розвитку своїх здібностей [35, с. 5].

Інноваційні методи навчання:

- Використання відеоаналізу: за допомогою відеокамер можна аналізувати техніку виконання вправ, що допомагає обдарованим учням усвідомити свої помилки і працювати над їх виправленням.

- Інтерактивні тренажери та додатки: використання тренувальних додатків для аналізу результатів, планування тренувань та моніторингу прогресу допомагає підтримувати інтерес і підвищувати рівень мотивації.

Отже, навчання обдарованих дітей на уроках фізичної культури потребує особливого підходу, який враховує не лише фізичні здібності учнів, а й їх психологічний та емоційний стан, інтереси та потреби. Індивідуалізація, стимулювання

1.4. Напрямки роботи з обдарованими дітьми на уроках фізкультури

Одним з найважливіших напрямків роботи з обдарованими дітьми у школі є розумне поєднання спорту з іншими сторонами життя.

Заняття спортом високих досягнень не мати негативних наслідків для майбутнього життя юного спортсмена і заважати його навчання в школі. Спортивні інтереси дітей не можуть служити підставою для їх обмеження, ні для створення привілейованого становища; діти повинні мати можливість для соціальних контактів не тільки в рамках тренувально-змагального процесу, але і за межами спорту – у сім'ї, серед друзів і т. д.; слід всіляко

уникати соціальної ізоляції юних спортсменів, яка може виникнути внаслідок їх особливого становища; потрібно залишати достатньо часу і можливості для занять на дозвіллі тими видами діяльності, до яких у них є схильність. У багатьох видах спорту проблема поєднання тренувань і навчання в школі, які перетинаються у часі, виникає досить рано. Розставляючи акценти: спортивна кар'єра або успішне навчання в школі або ЗВО, багато батьки і діти роблять вибір на користь спорту, часом нехтуючи тієї складової життя, що залишилася «за бортом». Відомо, що успіх досягається, якщо навантаження надходить рівномірно з різних сторін, а будь-яка крайність і одержимість призведуть лише до «перекосу» і проблем [30, с. 3].

Жорсткий спортивний режим вимушено обмежує кругозір дитини – коли вона цілими днями проводить на ковзанці, у неї самої навряд чи з'явиться потреба займатися чимось ще, крім спорту. Але спортивна дійсність така, що невідомо, в який момент успішно стартувала спортивна кар'єра може раптом закінчитися. У цей момент постає питання: куди піти, куди податися? Щоб цього не сталося, не слід давати дитині замикатися виключно в межах одного лише спорту. Спортсмену важливо розуміти і пам'ятати, що є й інше життя, поза ковзанки, і коли спорт для нього з тієї чи іншої причини закінчується, це не крах усього життя і не кінець шляху. І в цьому випадку загальноосвітня школа дає відмінну можливість влитися в суспільне життя, розширити кругозір і навчитися налагоджувати соціальні контакти [17].

Соціальне життя в школі важливіше, ніж це може здатися на перший погляд – воно дозволяє побачити, що життя поза спортом існує. До того ж, обмеження інтелектуальних можливостей спортсмена також згодом може ускладнювати його соціальну адаптацію після завершення спортивної кар'єри, що часом є однією з причин так званої «кризи завершення спортивної кар'єри» і депресії [10, с. 18].

На користь поєднання спорту і навчання в школі говорить ще і той факт, що це сприяє розвитку навичок самоконтролю, вміння планувати свій час, ставити цілі і досягати їх.

Щоб дитячий спорт високих досягнень відповідав цим вимогам, потрібно забезпечити виконання наступних організаційних заходів:

1. Участь у тренувально-змагальному процесі повинна залишати дитині достатньо часу для інших занять – навчання, спілкування з родиною, друзями.

2. Дотримання режиму дня юного спортсмена [14, с. 10].

3. Змагання для певних вікових груп повинні проводитися на певному рівні. Це необхідно, з одного боку, для того, щоб запобігти небажаному в дитячому віці прагнення до вищих спортивних досягнень як символу успіху, а з іншого, щоб уникнути небезпеки переоцінки особистості дитини і його змагальних результатів.

4. Тренер несе відповідальність не тільки за спортивну підготовку ввірених йому дітей, але і за їх загальне виховання для сьогодення і майбутнього. Він повинен мати досить чітке уявлення про основні проблеми біологічного, психічного і соціального розвитку дітей і вміти користуватися цими знаннями на практиці. Для постійного поповнення педагогічних знань тренер повинен регулярно проходити курси підвищення кваліфікації [18, с. 2].

5. Слід регулярно інформувати батьків про те, яке положення їх дітей у спорті та навчанні, про їхні перспективи та ризик, пов'язаний зі спортивною та навчальною діяльністю. Це потрібно для того, щоб батьки могли вибрати вірну педагогічну позицію і в потрібний момент підтримати дітей [30, с. 141].

Наступною складовою роботи з обдарованими учнями на уроках фізкультури є відбір вправ згідно з індивідуальними уподобаннями учнів, програмою, та ускладненою системою вправ для обдарованих дітей.

Важливо також в однаковій мірі приділяти увагу всім дітям, не виділяючи більш обдарованих, щоб тим не знизити самооцінку інших.

Ще однією складовою роботи є творчий підхід до кожного уроку – це зумовить розвиток не тільки дітей з високими фізичними здібностями, а і посилить розвиток і інтерес до фізичних вправ всіх дітей у класі.

Отже, узагальнимо, що, плануючи індивідуальну роботу з обдарованими дітьми на уроках фізичної культури, учителю слід звернути увагу на особливості вікового розвитку рухових здібностей учня.

Розвиток силових якостей людини є гетерохронним. Сенситивний період приросту сили м'язів у хлопчиків та дівчаток не збігаються.

Прогресивний період розвитку спритності спостерігається до 14-15 років у дівчат та 15-16 років у хлопчиків.

У віці від 11-12 до 14-15 років у дівчат та до 15-16 років у хлопців спостерігаються високі темпи приросту швидкості цілісних рухових дій.

Загальна витривалість хлопців має високі темпи приросту від 9 до 10 та від 14 до 15 років. Гнучкість природно зростає до 14-15 років, але в різних суглобах вона має різну динаміку. При цьому в дрібних суглобах розвивається швидше, ніж у великих. Амплітуда рухів у кульшових суглобах гетерохронно зростає до 13 років, найвищий темп її приросту спостерігається з 7 до 11-13 років [24, с. 15].

Таким чином, беручи до уваги індивідуальні можливості дитини та її вік, необхідно намагатись наситити урок фізичної культури саме тими вправами, які з урахуванням сенситивного періоду, максимально сприяють розвитку певних фізичних якостей. Досягнення будуть значно кращими, якщо тренування розпочати в період активного природного розвитку [13].

При складанні індивідуальних програм потрібно максимально враховувати проблеми обдарованих дітей:

- ігрові інтереси;
- заглиблення у філософські проблеми;
- невідповідність між фізичним, інтелектуальним та соціальним розвитком;
- прагнення досконалості;
- нереальні цілі;
- надмірні чутливість і вразливість;
- потреба в уважному ставленні дорослих [3; 5].

Педагогічна практика свідчить, що для успішної роботи з обдарованими дітьми вчителю фізичної культури повинні бути притаманні наступні риси: доброзичливість і чуйність, здатність розумітися на особливостях психології обдарованих дітей, відчуття їхніх потреб та інтересів, високий рівень інтелектуального розвитку, широке коло інтересів, готовність до виконання різноманітних обов'язків, пов'язаних із навчанням обдарованих дітей [1, с. 2].

З огляду на зазначене, учителю фізичної культури доцільно дотримуватися наступних рекомендацій у роботі з обдарованими дітьми:

- не слід виділяти обдаровану дитину за індивідуальні успіхи, краще заохотити спільні заняття з іншими дітьми;
- не варто приділяти багато уваги навчанню з елементами змагання. Обдарована дитина завжди буде переможцем, чим викличе до себе неприязнь із боку інших;
- слід допомагати обдарованим дітям виробити адекватну концепцію самооцінки, розвивати почуття емпатії;
- дотримуватися порядку та дисципліни;
- обдаровані діти, як і інші, мають знати межу допустимої поведінки;
- варто заохочувати дітей – це їх стимулює.

Беручи до уваги вищесказане, можна зробити висновки, що домінуючим завданням учителя фізичної культури є виявлення обдарованості дитини та стимулювання її подальшого розвитку в спортивному напрямі. Якщо учитель урізноманітнює процес навчання, зважає на вікові та індивідуальні особливості учнів, стимулює, заохочує їх, застосовує індивідуальний підхід, співпрацює зі шкільним психологом, батьками учня, успіх досягається швидше і за мінімальних витрат часу.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Теоретичні (аналіз науково-педагогічної літератури з питань обдарованості дітей та педагогічного супроводу на уроках фізичної культури; порівняльний аналіз підходів до організації педагогічного супроводу обдарованих учнів; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду вітчизняних і зарубіжних дослідників):

– *аналіз науково-методичної та психолого-педагогічної літератури.*

Беручи за основу позиції дослідників, ми з'ясували, що питання розвитку обдарованості дитини завжди знаходились у площині уваги науковців та вчителів-практиків. У даному контексті суттєвими є дослідження відомих психологів Б. Ананьєва, Г. Костюка, К. Платонова, С. Рубінштейна. Фізичну обдарованість дітей вивчали В. Фарфель, З. Кузнєцова, Б. Шиян, Т. Круцевич та інші [2, 5, 11, 16, 21, 23, 32, 43]. Загальновідомо, що руховими здібностями називають психомоторні властивості, котрі визначають мету, якісні ознаки й ефективність рухової діяльності людини. Рухові здібності – елемент рухової функції, одної з найбільш складних функцій організму. Головними властивостями є здатність до володіння й управління рухами в просторі, за часом й ступенем м'язевих зусиль.

Для прогнозу рухових здібностей за вихідними показниками В. Фарфель запропонував визначати рухові можливості дітей, що проявляються в умінні управляти своїми рухами в просторі, часі і за силою. З. Кузнєцова вважає, що «...від дітей, які мають середній і нижчий за середній рівень фізичного розвитку, не можна вимагати високих і вищих за середні показників рухової підготовленості. До школярів із високим і вищим за середній рівнем фізичного розвитку треба висувати більш високі вимоги» [3]. Дослідженнями цих авторів встановлено, що прогноз перспективності дітей з урахуванням вихідного рівня і темпів приросту можливий вже через 1,5-2 роки занять. Із

збільшенням стажу занять надійність прогнозу збільшується.

При прогнозуванні рухових здібностей важливо знати, що чим молодший вік дитини, тим більш універсально проявляється рухова обдарованість. Із віком рухові здібності диференціюються, і в результаті визначається схильність дитини до певного виду рухової діяльності.

М. Лейтес виділяє три категорії обдарованих дітей:

1. Учні з ранньою розумовою реалізацією;
2. Учні з прискореним розумовим розвитком;
3. Учні з окремими ознаками нестандартних здібностей. Щоб визначити

«рухову» обдарованість дитини достатньо кількох уроків фізичної культури. За допомогою елементарного педагогічного спостереження нескладно визначити, насамперед, рухову активність дитини на уроці, але це не завжди гарантує її подальші спортивні успіхи. Окрім рухової активності, існують й інші способи виявлення «рухової обдарованості» у дитини:

- за допомогою генетичної спадковості;
- за допомогою результатів контрольних нормативів;
- за допомогою динаміки зростання результатів контрольних нормативів дитини [13, с. 28].

Дослідження науковців свідчать, що всіх дітей можна об'єднати на занятті з фізичної культури у три групи:

- діти з гіпокінетичним типом реагування на фізичне навантаження – невисокий рівень реакції на фізичні навантаження та рухи метаболізму, що при цьому виникають;
- діти з гіперкінетичним типом реагування на фізичне навантаження – мають високу аеробну потужність, мобілізаційні можливості, швидко досягнення оптимальної спортивної форми;
- діти проміжного типу.

Кожен вид спорту має свій набір тестів, наприклад: у видах спорту з проявами вибухової сили тестування проводиться стрибками у довжину з місця – важка атлетика, волейбол, стрибки у довжину. Але тренери в

спортивному відборі широко використовують на початковому етапі показники певних фізичних якостей, що домінують у більшості видів спорту: гнучкість, швидкість, спритність, вибухова швидкість, витривалість. Передумовою їх розвитку є заняття спортивною акробатикою, гімнастикою, легкою атлетикою [5].

Наукові дослідження засвідчують, що методи роботи з обдарованими дітьми мають відповідати своїм основним завданням, а саме:

- наданню допомоги обдарованим учням в отриманні знань;
- рівню інтелектуального та соціального розвитку дитини, різним вимогам і можливостям виявляти основний та послідовний варіанти розвитку здібностей дитини;
- переходу від перцептивного рівня пізнання до вищих понятійних рівнів.

Окреслені завдання найбільш повно вирішуються у таких творчих методах роботи з обдарованими дітьми:

- визнання раніше невизнаних або невикористаних можливостей;
- повага та бажання самотійно працювати;
- уміння утримуватися від втручання в процес творчої діяльності;
- індивідуалізація навчальної програми залежно від особливостей учня;
- створення умов для конкретного втілення творчої ідеї;
- уникання будь-якого тиску на дітей;
- підкреслення позитивного значення індивідуальних відмінностей;
- схвалення результатів діяльності дітей;
- повага до потенційних учнів, які відстають;
- демонстрування ентузіазму;
- організація безпосереднього спілкування звичайних дітей з обдарованими;
- отримання максимальної користі від захоплення дітей;
- уміння переконувати та пропагувати;
- здібність до самоаналізу [4].

У межах уроку фізичної культури доцільно використовуються такі форми роботи з обдарованими дітьми:

- позмінне навчання, що передбачає перегрупування дітей за різним віком та здібностями на певний час, тобто дає змогу обдарованим дітям брати участь у навчальному процесі зі старшокласниками;

- поглиблене навчання для окремих груп за рахунок скорочення часу обов'язкової програми;

- підвищення статусу обдарованого учня, тобто призначення його капітаном команди або суддею матчу, доручення демонстрації й техніки виконання елементів вправи тощо [1];

- аналіз та узагальнення – логічне завершення нашого наукового проєкту, обґрунтування результатів дослідження, підведення підсумків.

Емпіричні (спостереження, анкетування, опитування, аналіз документів).

- спостереження – полягає у детальному розгляді об'єкта дослідження (процес освітньої діяльності з обдарованими учнями початкової школи), та предмета дослідження (особливості педагогічної роботи вчителя фізкультури з фізично обдарованими молодшими школярами). Головною метою є теоретичне обґрунтування, виявлення та розкриття психолого-педагогічних умов успішного виховання обдарованої дитячої особистості та особливостей педагогічного супроводу вчителем фізичної культури фізично обдарованих дітей молодшого шкільного віку. Спостереження велось за планом, фіксувалось, у тому числі й з використанням технічних засобів;

- опитування (анкетування, тестування) – були обрані саме ці різновиди методу, так як, анкетування – дозволило нам одночасно опитати учителів початкових класів, можливість постанови як прямих, так і не прямих питань, також дає нам можливість формалізувати опрацювання отриманих результатів. Тестування – дозволило нам отримати інформацію про переваги та безпосередню точку зору кожного з учителів, не обмежуючи їх варіантами відповідей.

Математичні: методи обробки даних, графічне подання результатів експерименту з метою встановлення наукової достовірності отриманих результатів дослідження.

2.2. Організація та етапи дослідження

Дослідження ми побудували за трьома етапами:

Перший етап (вересень 2024 р.) – попередній – передбачав вивчення і аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження; осмислення методологічних і теоретичних положень; визначення об'єкта, предмета, формулювання мети, завдань; відбір методів, та складання структури дослідження.

Другий етап (жовтень 2024 – лютий 2025 р.) – дослідний – містив заходи, спрямовані на підготовку анкет; вибір експериментальної бази для проведення дослідницько-експериментальної роботи. База дослідження – Коломийський ліцей №1 ім. В.Стефанка Коломийської міської ради Івано-Франківської області. Континент досліджуваних – експериментальним обстеженням було охоплено 60 дітей молодшого шкільного віку, та 10 учителів початкових класів.

Третій етап (березень – жовтень 2025) – узагальнюючий – передбачав аналіз, узагальнення та систематизацію отриманих результатів дослідницько-експериментальної роботи, формулювання висновків, оформлення роботи.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ФІЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Аналіз методики роботи вчителя фізичної культури з обдарованими учнями

3.1.1. Виявлення фізично обдарованих дітей

Виявляти здібності дитини потрібно якнайраніше, в школі – під час навчання в початкових класах. Для цього учителю фізичної культури потрібно відвідувати уроки фізкультури, позакласні заходи в молодших класах, допомагати учителям початкових класів в їх проведенні, цікавитися у колег успіхами дітей. Обдаровані діти, як правило, дуже активні, вони найбільше часу проводять на спортивному майданчику і в спортзалі, відрізняються своїми анатомо-фізіологічними особливостями, які в майбутньому забезпечують реалізацію поставлених завдань. Їм потрібно приділяти особливу увагу, підсилювати інтерес до занять фізичними вправами. Робота щодо виявлення, вивчення здібностей та обдарувань продовжується в п'ятому та наступних класах. Вона базується на аналізі виконання учнями навчальних нормативів, їх виступів в районних й обласних змаганнях. Результатом повинен бути банк даних школи на фізично обдарованих дітей в залежності від їхніх здібностей та вміння [10].

До критеріїв визначення спортивної обдарованості належать такі психофізичні особливості дітей:

- дитина виявляє великий інтерес до діяльності, яка потребує тонкої і точної моторики;
- володіє хорошою зорово-моторною координацією;
- любить рух (біг, стрибки, лазіння);
- має широкий діапазон рухів (від повільного до швидкого, від плавного до різкого);

- легко утримує рівновагу при виконанні рухових вправ (на колоді, трампліні);

- вміло володіє тілом при маневруванні (стартуючи, зупиняючись, цілеспрямовано змінюючи напрям тощо); для свого віку володіє винятковою фізичною силою, демонструє хороший рівень розвитку основних рухових навичок (ходьба, біг, лазіння, стрибки, уміння кидати і ловити предмети).

У своїй діяльності потрібно використовувати творчі методи, які сприяють ефективній роботі з обдарованими дітьми:

- повага до бажання учнів працювати самостійно;
- вміння утримуватись в процесі творчої діяльності;
- надання дитині свободи вибору галузі застосування свої здібностей, методів досягнення мети;
- індивідуальне застосування навчальної програми залежно від особливостей учня;
- заохочення роботи над проектами, запропонованими самими учнями;
- виключення будь-якого тиску на дітей, створення розкріпаченої атмосфери;
- схвалення результатів діяльності дітей в одній галузі з метою спонукати бажання випробувати себе в інших галузях діяльності;
- підкреслювання позитивного значення індивідуальних відмінностей;
- надання авторитетної допомоги дітям, які висловлюють відмінну від інших точку зору і у зв'язку з цим відчувають тиск з боку ровесників;
- добування максимальної користі з хобі, конкретних захоплень та індивідуальних нахилів;
- заохочення максимальної захопленості у фізичних вправах, у досягненні найкращих для певного рівня результатів;
- переконання учнів, що вчитель є їхнім однодумцем, а не ворогом [14].

При складанні індивідуальних програм потрібно врахувати проблеми обдарованих дітей:

- неприязнь у школі часто з'являється тому, що навчальна програма

нудна і нецікава для обдарованої дитини;

- ігрові інтереси – обдарованим дітям подобаються складні ігри і нецікаві ті, якими захоплюються їхні ровесники. Як наслідок – дитина опиняється в ізоляції;

- невідповідність між фізичним, інтелектуальним та соціальним розвитком – обдаровані діти частіше віддають перевагу спілкуванню із дітьми старшого віку. Через це їм важко бути лідерами, бо вони поступаються фізичним розвитком;

- прагнення до досконалості – для обдарованих дітей характерна внутрішня потреба досконалості – вони не заспокоюються, доки не досягнуть бажаного;

- почуття незадоволеності – вони критично ставляться до своїх досягнень, мають низьку самооцінку;

- нереальні цілі – вони часто ставлять перед собою завищені цілі, не маючи можливості досягти їх, переживають;

- надмірна чутливість, вразливість;

- потреба в уважному ставленні дорослих [14].

Відомо, що діти тоді стають талановитішими, коли створюються умови для реалізації їх здібностей. Школа повинна бути забезпечена необхідним знаряддям, обладнанням, спортивними спорудами для заняття фізичними вправами та спортивними майданчиками і спортзалом. Але все обладнання, спортивний інвентар потребує постійного ремонту і поповнення. Необхідно пильно стежити за належним станом спортивних знарядь, споруд та обладнання, щоб уникнути нещасних випадків.

Дуже ефективним для виявлення фізично обдарованих дітей є спортивний відбір. Спортивний відбір являє собою комплекс заходів щодо виявлення спортсменів, що володіють високим рівнем здібностей, що відповідають вимогам специфіки виду спорту. Ефективний відбір може бути здійснений на основі тривалих комплексних досліджень, що припускають аналіз особистості спортсмена в цілому і його спортивних здібностей на

основі педагогічних, медико-біологічних, психологічних та антропометричних критеріїв відбору [11].

Спортивний відбір починається в дитячому віці на основі тестування та обстеження під час спеціально проведених для цього навчально-тренувальних зборів, а також на основі вивчення тренувальної і змагальної діяльності в дитячо-юнацькому спортивному колективі.

Спортивний відбір – це комплекс заходів, що дозволяють визначити високу ступінь схильності (обдарованості) дитини до того чи іншого роду спортивної діяльності. На всіх етапах багаторічної підготовки спортсмена повинна забезпечуватися комплексна методика оцінки його особистості, що передбачає використання різних методів дослідження.

Велика різноманітність видів спорту розширює можливість індивіда досягти майстерності в одному з видів спортивної діяльності. Слабкий прояв властивостей особистості і якісних здібностей стосовно до одного з видів спорту не може розглядатися як відсутність спортивних здібностей. Слабкі ознаки в одному вигляді спортивної діяльності можуть виявитися сприятливими факторами та забезпечити високу результативність у іншому вигляді. У зв'язку з цим прогнозування спортивних здібностей можна здійснювати тільки стосовно до окремого виду або групи видів, виходячи при цьому із загальних положень, характерних для системи відбору, спираючись на наукові основи й методики відбору дітей для комплектування спортивних груп.

Завдання відбору полягають в тому, щоб своєчасно і правильно визначити задатки, здібності і можливості новачків, що відповідають специфіці того чи іншого виду спорту [15].

Спортивна обдарованість – це сприятливе для даного виду спорту поєднання вроджених і набутих фізичних і психічних якостей, а також здатність спортсмена швидко і ефективно розвивати ці якості в процесі спортивного тренування. У поняття спортивної обдарованості, безумовно, входять також відмінний стан здоров'я і певні анатоμο-фізіологічні

особливості організму.

Перераховані якості знаходяться в тісному взаємному зв'язку і можуть частково компенсувати одне інше. На приклад, у боксі деякий недолік фізичної сили може бути заповнений швидкістю, у фехтуванні недолік швидкості згладжується точністю і м'якістю рухів і т. д.

Первинні ознаки кожного з компонентів, складових спортивну обдарованість, можуть і мають бути виявлені вже у новачка, в чому, власне, і полягає мистецтво відбору.

Раціональна система відбору дозволяє, з одного боку, правильно укомплектувати спортивні групи найбільш здібними, а отже, і найбільш перспективними учнями, а з іншого - допомагає новачкові знайти той вид спорту, до якого в нього є більше задатків, і тим самим найбільш повно розкрити свої потенційні можливості.

Педагогічні методи дозволяють оцінювати рівень розвитку фізичних якостей, координаційних здібностей і спортивно-технічної майстерності юних спортсменів. На основі медико-біологічних методів виявляються морфо-функціональні особливості, рівень фізичного розвитку, стан аналізаторних систем організму потенціального спортсмена і стан його здоров'я. За допомогою психологічних методів визначаються особливості психіки спортсмена, що роблять вплив на вирішення індивідуальних і колективних завдань в ході спортивної боротьби, а також оцінюється психологічна сумісність спортсменів при вирішенні завдань, поставлених перед спортивною командою.

Соціологічні методи дозволяють отримати дані про спортивні інтереси дітей, розкрити причинно-наслідкові зв'язки формування мотивацій до тривалих занять спортом і високим спортивним досягненням.

Спортивна орієнтація – система організаційно-методичних заходів, що дозволяють намітити напрям спеціалізації юного спортсмена в певному виді спорту [17].

Спортивна орієнтація виходить з оцінки можливостей конкретної

людини, на основі якої виробляється вибір найбільш підходящої для нього спортивної діяльності.

Вибрати для кожного, хто бажає займатися спортом, вид спортивної діяльності – задача спортивної орієнтації; відібрати найбільш придатних, виходячи з вимог виду спорту, – задача спортивного відбору.

Спортивні здібності багато в чому залежать від спадково обумовлених задатків, які відрізняються стабільністю, консервативністю. Тому при прогнозуванні спортивних здібностей слід звертати увагу насамперед на ті відносно мало мінливі ознаки, які обумовлюють успішність майбутньої спортивної діяльності. Оскільки роль спадково обумовлених ознак максимально розкривається при пред'явленні до організму займається високих вимог, то при оцінці діяльності юного спортсмена необхідно орієнтуватися на рівень вищих досягнень [19].

У зв'язку з гетерохронністю розвитку окремих функцій і якісних особливостей мають місце певні відмінності в структурі прояву здібностей спортсменів у різні вікові періоди. Особливо чітко ці відмінності спостерігаються у займаються в технічно складних видах спорту, в яких високих спортивних результатів досягають вже в дитячому і підлітковому віці і в яких вся підготовка спортсмена, від новачка до майстра спорту міжнародного класу, протікає на тлі складних процесів формування юного спортсмена.

Педагогічні контрольні випробування (тести) дозволяють судити про наявність необхідних фізичних якостей і здібностей індивіда для успішної спеціалізації в тому чи іншому виді спорту. Серед фізичних якостей і здібностей, що визначають досягнення високих спортивних результатів, існують так називані консервативні, генетично обумовлені якості і здібності, які з великим трудом піддаються розвиткові й удосконалюванню в процесі тренування. Ці фізичні якості і здібності мають важливе прогностичне значення при відборі дітей і підлітків у навчально-тренувальні групи спортивних шкіл. До їх числа слід віднести швидкість, відносну силу, деякі

антропометричні показники (будову та пропорції тіла), здатність до максимального споживання кисню, економічність функціонування вегетативних систем організму, деякі психічні особливості особистості спортсмена. В системі роботи з потенційно спортивно обдарованими учнями контрольні випробування повинні проводитися з таким розрахунком, щоб визначити не стільки те, що вже вміє робити учень, а те, що він зможе зробити в подальшому, тобто виявити його здібності до вирішення рухових завдань, прояву рухового творчості, вміння керувати своїми рухами. Одноразові контрольні випробування в переважній більшості випадків говорять лише про сьогоднішній рівень готовності учня виконати запропонований набір тестів і дуже мало про його перспективні можливості. А потенційний спортивний результат спортсмена залежить не стільки від вихідного рівня фізичних якостей, скільки від темпів приросту цих якостей в процесі спеціального тренування. Саме темпи приросту свідчать про здатність або нездатність спортсмена до навчання в тому чи іншому виді діяльності [25].

Психологічні обстеження дозволяють оцінити прояв таких якостей, як активність і завзятість у спортивній боротьбі, самостійність, цілеспрямованість, спортивна працьовитість, здатність мобілізуватися під час змагань і т. п.

За допомогою психологічних методів визначаються особливості психіки спортсмена, що роблять вплив на вирішення індивідуальних і колективних завдань у ході спортивної боротьби, а також оцінюється психологічна сумісність спортсменів при вирішенні завдань, поставлених перед спортивною командою. Психічна надійність спортсмена забезпечує широкий діапазон адекватних реакцій в найнесподіваніших змагальних ситуаціях. Особливе місце у формуванні поняття психічної надійності в спорті належить стійкості до стресу – неспецифічної реакції організму на різні шкідливі фактори: холод, втома, брак кисню, біль, невизначеність ситуацій і т. п. При цьому стресові реакції можуть бути викликані не тільки реальними

умовами, але й уявленням про небезпеки, тобто психічним шляхом, тому недостатня психічна надійність може бути причиною невдач у спорті [24].

Соціологічні обстеження виявляють інтереси дітей і підлітків до занять тим або іншим видом спорту, ефективні засоби і методи формування цих інтересів, форми відповідної роз'яснювальної та агітаційної роботи серед дітей шкільного віку.

3.1.2. Основні принципи роботи з фізично обдарованими дітьми

У системі роботи вчителя фізичної культури можна виділити такі принципи роботи з фізично обдарованими дітьми:

1. Не нашкодь! У роботі з обдарованими дітьми необхідно в першу чергу визначити сильні та слабкі сторони кожної дитини. Цей принцип особливо значима при побудові індивідуальної траєкторії розвитку дитини.

2. З вищеназваного принципу випливає **принцип науковості**, згідно якому необхідна добре організована, ефективна й постійно діюча система виявлення обдарованості, причому в цій роботі повинні бути задіяні не тільки діти, але і педагоги і батьки.

Цей принцип реалізується через діагностико-статистичний напрям.

3. Принцип взаємодії з сім'єю. Сім'я відіграє найважливішу роль в освіті і вихованні обдарованої дитини. Результати реалізації програми роботи з обдарованими дітьми тільки тоді будуть мати позитивну динаміку, коли школа і сім'я будуть працювати в тісному контакті.

Цей принцип реалізується через систему просвітницьких, консультаційних та розвиваючих заходів, активними учасниками яких стають батьки обдарованих дітей. Як правило, цю категорію батьків не буває складно залучити до спільної роботи, і віддача завжди відчутна. Тому необхідно проводити батьківські лекторії, збори та тренінгові заняття як для батьків, так і для батьків разом з дітьми і педагогами [24].

4. Принцип гуманності та відкритості. Набуття дитиною реалістичного

уявлення про себе є найважливішим принципом роботи. І це закономірно в світлі того факту, що шкільне дитинство є сензитивним періодом для формування самооцінки та рівня домагань дітей. Дитина, яка має уявлення про свої потенційні і актуальні здібності, знаходить ще більше можливостей для індивідуальної самореалізації.

5. Принцип доступності. У більшості дітей вже в ранньому віці виявляються здібності досить широкого спектру. Важливим аспектом психолого-педагогічної роботи є розвиток дитини як в напрямку вже виявлених і реалізованих здібностей, так і розвиток інших сторін спеціальної обдарованості і формування нових якостей особистості. Принцип доступності дає можливість дитині відвідувати заняття, що розвивають різні види обдарованості.

6. Принцип провідної ролі актуальних інтересів і потреб дитини. Доречно пропонувати дитині ті завдання, які відповідають його психологічному віку, незалежно від збігу або розбіжності його вимог з темпами зростання інтересів однолітків.

7. Принцип комунікативності. Означає можливість спілкування дітей різного віку. Цей принцип реалізовується через систему факультативних та тренінгових занять, олімпіад, організацію спортивного товариства учнів.

8. Принцип співробітництва, що реалізовується через спільну продуктивну творчу діяльність, передбачає спеціальну підготовку педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Принцип здійснюється через короткострокові курси підвищення кваліфікації педагогів, самоосвіта, методичну роботу.

9. Принцип «найближчого розвитку» (Л.С. Виготський) передбачає забезпечення поступального ходу розвитку обдарованої дитини [29].

3.2. Результати дослідження особливостей педагогічного супроводу обдарованих дітей на уроках фізичної культури

Даний розділ присвячено аналізу результатів теоретичного й емпіричного етапів дослідження, проведеного у Коломийському ліцеї №1 ім. В. Стефанка. У дослідженні взяли участь 60 молодших школярів та 10 учителів фізичної культури та початкових класів. Емпірична частина була спрямована на оцінку специфіки проявів обдарованості у дітей, вивчення досвіду педагогів та визначення ефективних форм педагогічного супроводу.

1. Аналіз результатів анкетування вчителів фізичної культури.

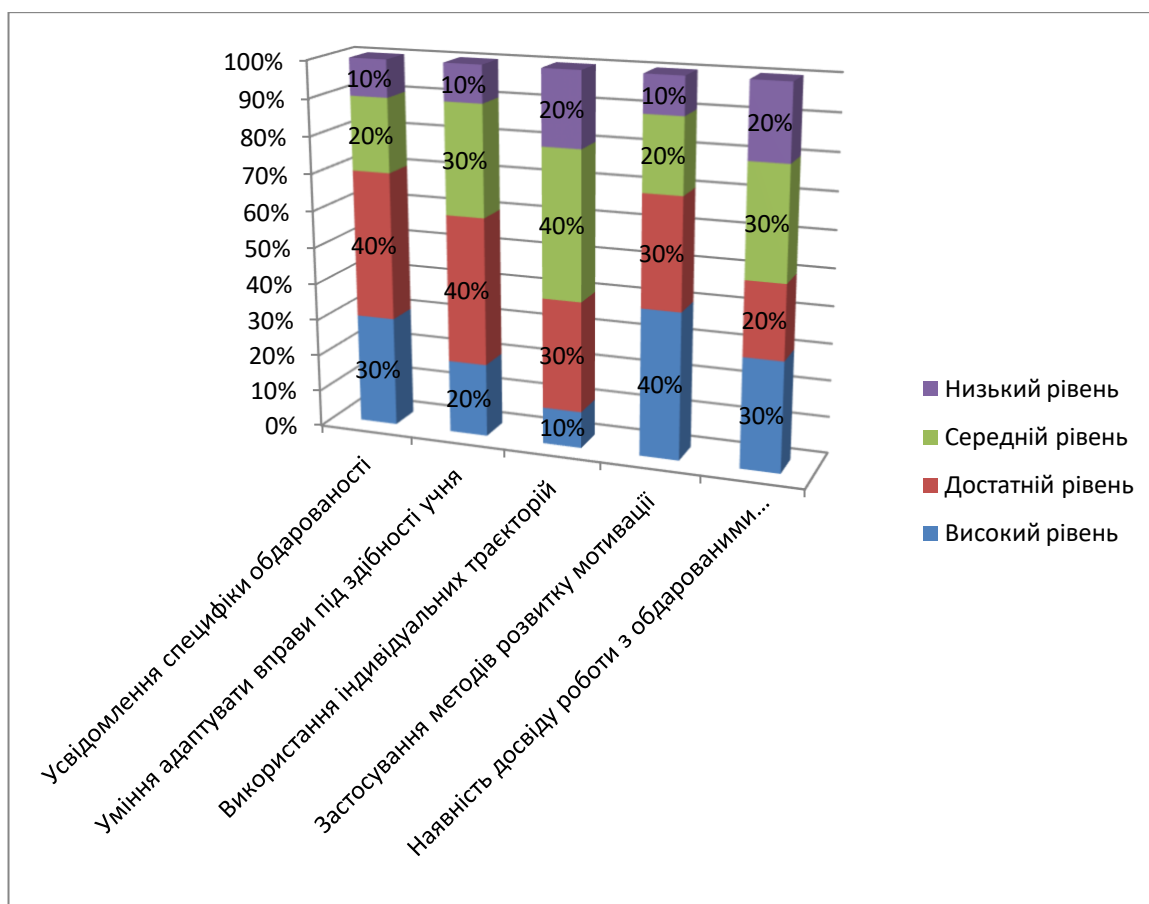
Для вивчення підходів педагогів до роботи з обдарованими учнями було використано анкету з 12 запитань. У таблиці подано узагальнені результати.

Таблиця 3.1

Рівень готовності вчителів до роботи з обдарованими учнями (n = 10)

Показник	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Усвідомлення специфіки обдарованості	30%	40%	20%	10%
Уміння адаптувати вправи під здібності учня	20%	40%	30%	10%
Використання індивідуальних траєкторій	10%	30%	40%	20%
Застосування методів розвитку мотивації	40%	30%	20%	10%
Наявність досвіду роботи з обдарованими дітьми	30%	20%	30%	20%

Найвищі показники учителі продемонстрували у володінні методами мотивації. Водночас найнижчими виявились уміння застосовувати індивідуальні траєкторії навчання, що вказує на потребу подальшої методичної підтримки.

Діаграма 1. Рівень готовності вчителів до роботи з обдарованими учнями

2. Результати анкетування учнів (визначення типів обдарованості).

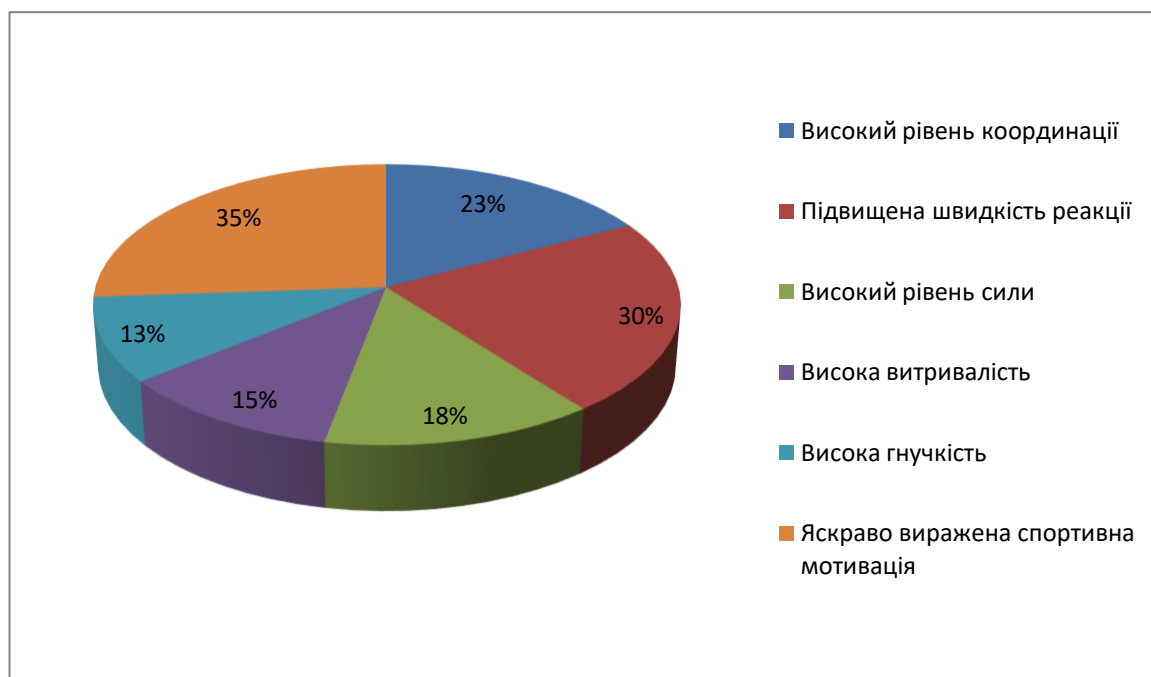
В анкеті для дітей молодшого шкільного віку було використано 8 індикаторів проявів фізичної обдарованості (координація, швидкість реакції, сила, витривалість, гнучкість, спортивна мотивація тощо).

Таблиця 3.2

Прояви фізичної обдарованості серед учнів (n = 60)

Показник	Кількість учнів	Частка (%)
Високий рівень координації	14	23%
Підвищена швидкість реакції	18	30%
Високий рівень сили	11	18%
Висока витривалість	9	15%
Висока гнучкість	8	13%
Яскраво виражена спортивна мотивація	21	35%

Серед молодших школярів домінують такі прояви обдарованості, як швидкість реакції та мотивація до занять спортом. Це корелює з віковими особливостями розвитку нервової системи та природною руховою активністю дітей.

Діаграма 2. Розподіл показників обдарованості

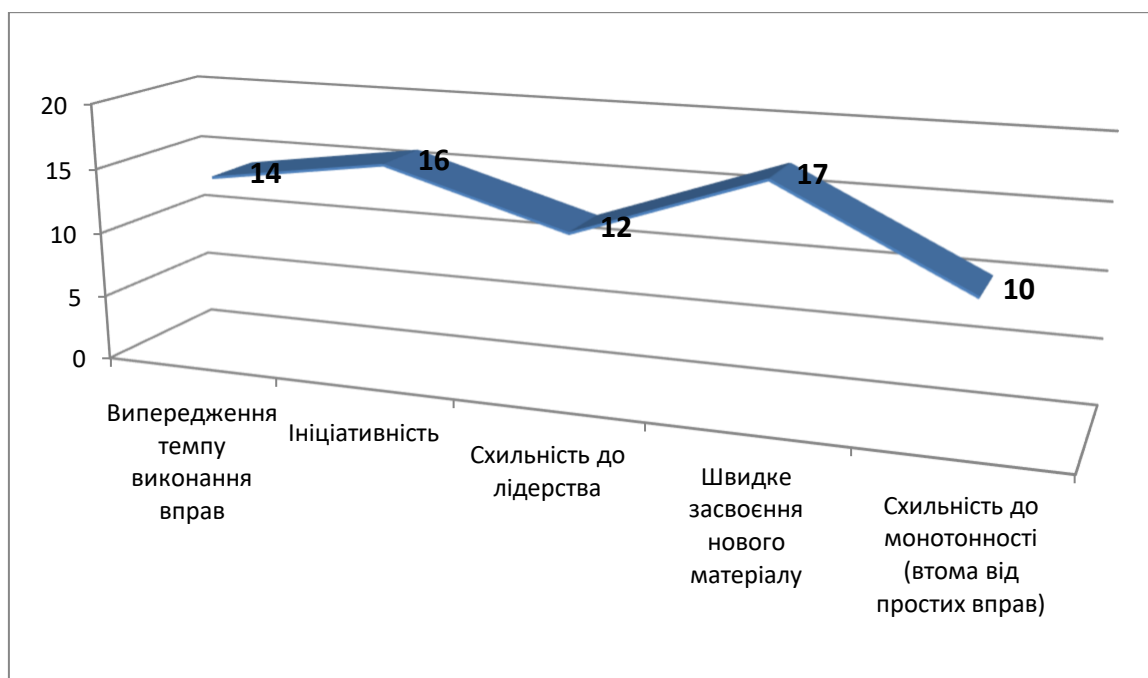
3. Результати спостереження за діяльністю обдарованих учнів.

Під час спостереження було зафіксовано частоту проявів поведінкових та навчальних характеристик, важливих для педагогічного супроводу.

Таблиця 3.3

Характеристики поведінки обдарованих учнів на уроках фізичної культури (n = 20)

Характеристика	Частота прояву (з 20 уроків)	Інтерпретація
Випередження темпу виконання вправ	14	Потреба в ускладнених завданнях
Ініціативність	16	Готовність до участі у виборі виду діяльності
Схильність до лідерства	12	Високий соціальний потенціал
Швидке засвоєння нового матеріалу	17	Необхідність диференціації вимог
Схильність до монотонності (втомі від простих вправ)	10	Потреба у варіативності завдань

Діаграма 3. Частота проявів поведінкових характеристик

4. Результати тестування фізичної підготовленості учнів.

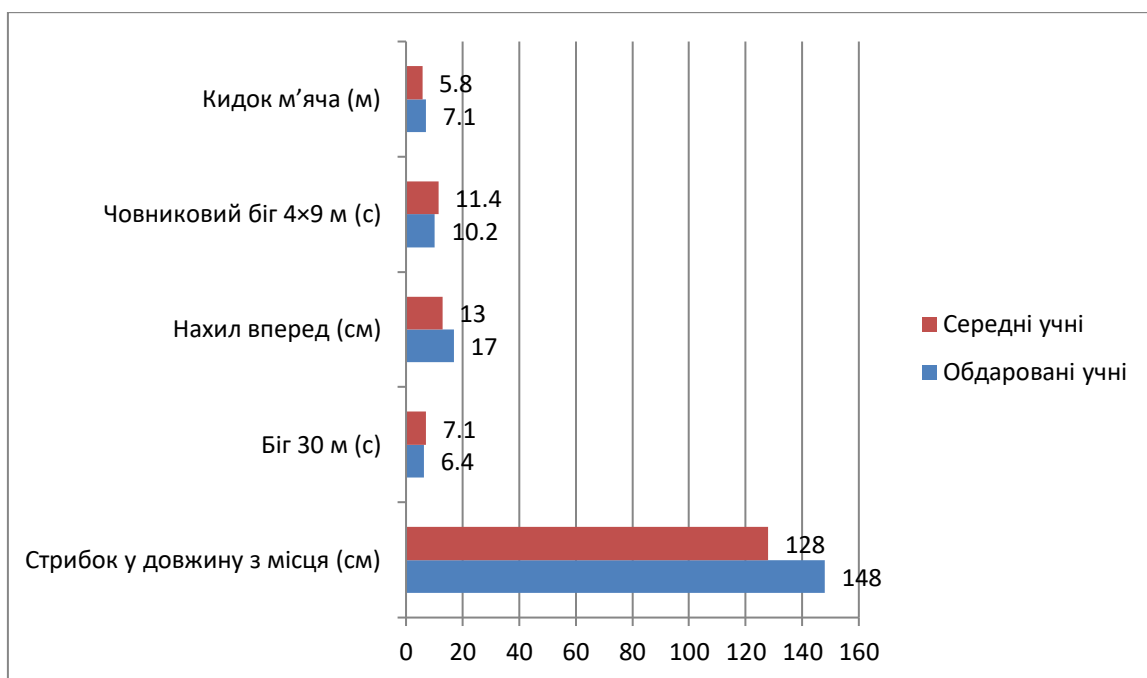
Для оцінки фізичної обдарованості застосовано стандартні шкільні тести.

Таблиця 3.4

Порівняння результатів тестування обдарованих та середньостатистичних учнів

Показник	Обдаровані учні (n = 20)	Середні учні (n = 40)	Різниця (%)
Стрибок у довжину з місця (см)	148	128	+15.6%
Біг 30 м (с)	6.4	7.1	-9.8%
Нахил вперед (см)	17	13	+30.7%
Човниковий біг 4×9 м (с)	10.2	11.4	-10.5%
Кидок м'яча (м)	7.1	5.8	+22.4%

Обдаровані учні демонструють стабільно вищі результати у всіх видах тестування, особливо за гнучкістю та силовими характеристиками.

Діаграма 4. Порівняння середніх результатів тестування

5. Узагальнення результатів інтерв'ю з учителями

Під час напівструктурованих інтерв'ю було визначено основні труднощі та потреби педагогів.

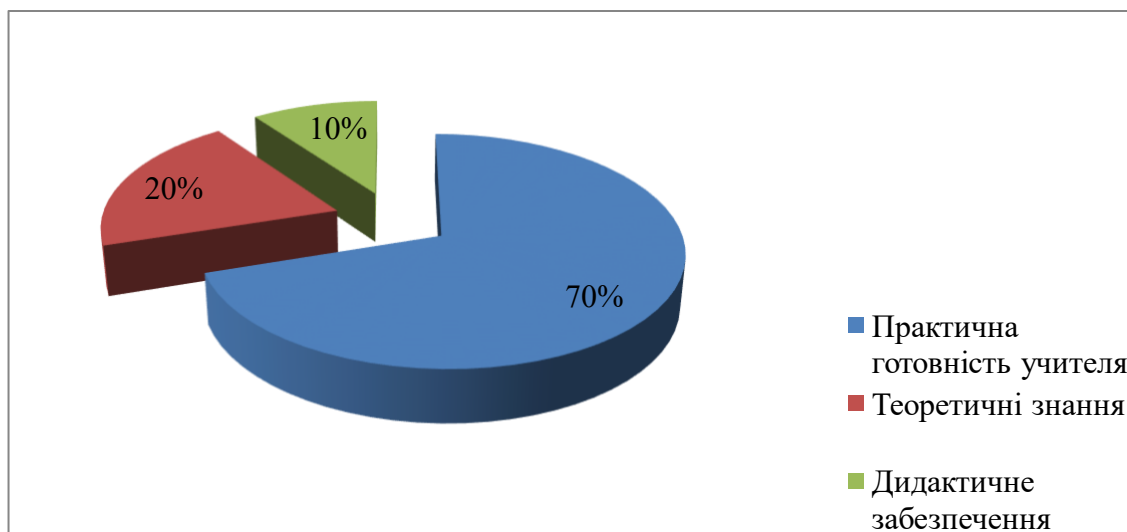
Таблиця 3.5

Основні труднощі педагогічного супроводу обдарованих учнів (за даними інтерв'ю)

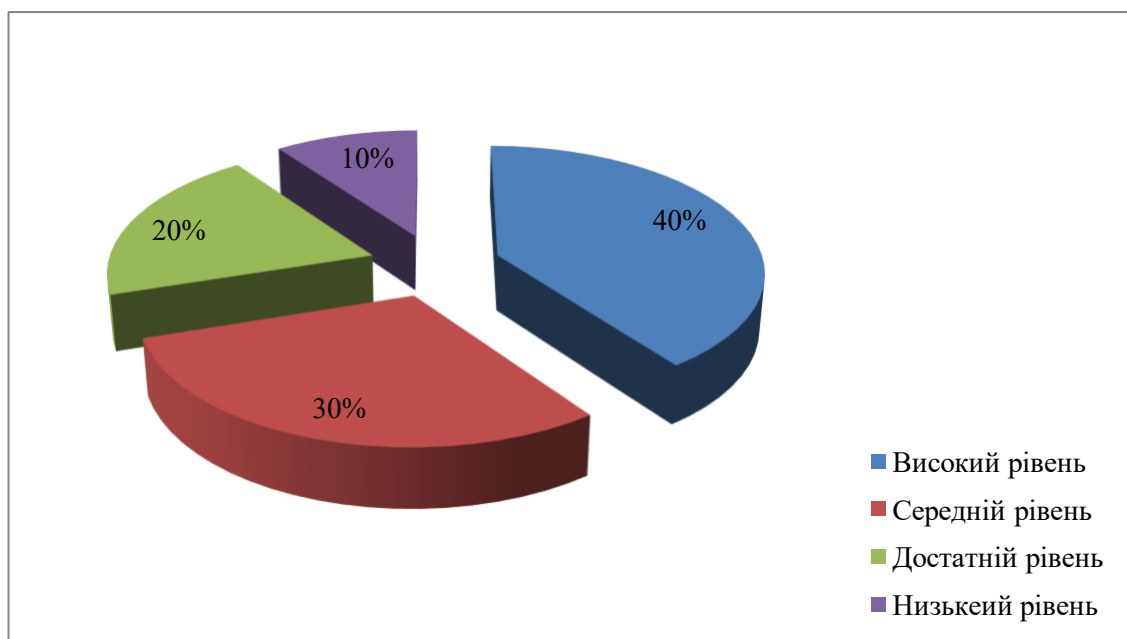
Труднощі	Частота згадувань (з 10 учителів)
Відсутність методичних рекомендацій	8
Брак часу на індивідуальну роботу	7
Невпевненість у правильності диференціації вправ	6
Недостатня кількість обладнання	4
Складності у роботі з надмотивованими учнями	3

Основний запит педагогів стосується методичного забезпечення та системи підготовки до роботи з фізично обдарованими дітьми.

Загальні висновки етапу аналізу

Діаграма 5. Показники визначення педагогічних умов виховання обдарованого молодшого школяра

Діаграма 6. Показники визначення рівнів готовності учителів початкових класів до виховання обдарованого молодшого школяра

На основі проведеного дослідження встановлено:

1. Більшість учителів мають середній рівень готовності до супроводу обдарованих дітей, що вказує на потребу у спеціальних тренінгах та методичних посібниках.

2. У дітей молодшого віку найчастіше проявляються такі види обдарованості: швидкість реакції, координація та внутрішня мотивація до фізичної активності.

3. Спостереження показали, що обдаровані учні характеризуються високим темпом опанування матеріалу, ініціативністю та потребою у складніших завданнях.

4. Результати тестування підтвердили значущу перевагу обдарованих школярів у фізичній підготовленості.

Інтерв'ю з учителями засвідчили потребу у створенні системи педагогічного супроводу, яка б передбачала диференціацію вправ, індивідуальні траєкторії та психолого-педагогічний супровід учителів.

ВИСНОВКИ

1. Роль школи у вихованні обдарованої особистості є особливо значною.

Форма організації процесу фізичного виховання учнів повинна забезпечити якомога більші можливості для освоєння кожним з них цінностей фізичної культури і спорту згідно з його здібностями, особистісними установками, потребами та інтересами, рівнем фізичного розвитку та підготовленості.

2. ЗЗСО це перший крок на шляху розвитку юного спортсмена. Перед школою не стоїть мета виростити олімпійського чемпіона, але виявити схильність до певного виду спорту, розвинути наявні задатки, навчити прагнути до досягнення високих результатів. Велика роль у цій роботі належить фізичній діагностиці природжених задатків, але це ще не найголовніше. Звичайно, знаючи рухові переваги дитини, краще запропонувати відповідні фізичні вправи (піти назустріч природі), але для здоров'я не настільки важливий вибір рухів, скільки саме фізичне навантаження як засіб зміцнення всіх фізіологічних систем організму. Вважаємо, що завдання школи – розвивати фізичні якості, залучати до занять з раннього віку, щоб була потреба до рухової активності (а не тільки комп'ютер – гіподинамія, сколіоз, втрата зору), і чималу роль у цьому повинні відіграти і батьки, займатися здоров'ям власної дитини.

Уроки з фізичної культури повинен вести спеціаліст, який дбає про індивідуальний рівень фізичного розвитку кожної дитини. Також дуже важливо правильно сформувати окремі базові рухові навички.

3. Визначивши таланти і здібності до певного виду спорту, завдання учителя – працювати для подальшого вдосконалення навичок і вмінь. Для цього використовуються такі види занять, як спортивні гуртки, секції, можна направити дитину в ДЮСШ.

Провідним методом роботи є спортивно-ігровий метод, способами його практичної реалізації є: спортивні секції; змагання з міні-футболу, лижних гонок, футболу, волейболу, настільного тенісу, плавання і т. д.; шкільні,

районні, міські змагання з легкої атлетики; спортивні свята.

Застосування цього методу, як на уроці, так і у позаурочній діяльності направлено на забезпечення повноцінного фізичного розвитку, зміцнення здоров'я учнів, реалізацію їх творчих здібностей.

Величезну роль відіграє особистий приклад батьків. Невипадково у батьків, які займаються спортом, розуміють користь занять фізичними вправами діти, як правило, рано долучаються до фізичної культури, добре розвинені, а головне, здорові. Заняття батьків фізичними вправами є важливим виховним моментом залучення дітей до фізичної культури і спорту, тому успіхи дитини найбільш значущі при спільних зусиллях вчителів і батьків.

Тільки творчий діалог, особистісна зацікавленість учасників виховного процесу створять сприятливі умови для виховання творчої особистості. Співпраця викладачів і сім'ї, повноцінний діалог учня і педагога, дитини і батьків забезпечать необхідний зростання особистості, розуміння реальності, а отже, творче мислення та фізичні здібності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барієнко Л. В. (2019). Педагогічний супровід обдарованих дітей в освітньому процесі. Київ: Наукова думка. – 256 с.
2. Білан О. В. (2021). Психологічні аспекти роботи з обдарованими учнями в спортивних школах. Черкаси: ЧДПУ. – 240 с.
3. Боднар І. М. (2017). Особливості розвитку фізичних здібностей обдарованих дітей. Львів: Львівський державний університет фізичної культури. – 208 с.
4. Бондаренко Н. П. (2020). Педагогічна підтримка обдарованих дітей у системі освіти. Київ: Вища школа. – 240 с.
5. Васильєва Т. С. (2018). Аналіз педагогічних підходів до роботи з обдарованими учнями на уроках фізичної культури. Харків: ХНУ. – 180 с.
6. Гнатенко Л. Ю. (2016). Психологічні особливості обдарованих дітей та підхід до їх розвитку на уроках фізкультури. Одеса: ОНУ. – 215 с.
7. Головка І. М. (2020). Фізичне виховання обдарованих дітей: виклики і можливості. Чернігів: ЧНПУ. – 200 с.
8. Демченко О. В. (2020). Особливості педагогічного супроводу на уроках фізичної культури. Київ: Педагогіка. – 190 с.
9. Дмитренко О. В. (2018). Моделі педагогічного супроводу обдарованих учнів у школі. Київ: Академія. – 220 с.
10. Завальнюк О. П. (2020). Індивідуалізація навчання обдарованих дітей на уроках фізкультури. Київ: Академія. – 180 с.
11. Заремба М. А. (2017). Розвиток фізичних навичок у дітей з високою мотивацією до спорту. Харків: ХДПУ. – 160 с.
12. Іваненко Л. О. (2020). Система педагогічного супроводу обдарованих дітей у навчальних закладах. Луцьк: Волинь. – 200 с.
13. Ковальчук М. І. (2019). Теоретико-методологічні основи розвитку фізичної культури обдарованих дітей. Чернівці: Чернівецький

- національний університет. – 215 с.
14. Козлова Т. В. (2018). Методика роботи з обдарованими дітьми в умовах школи. Запоріжжя: ЗНУ. – 180 с.
 15. Крикун С. І. (2017). Психологічні особливості роботи з обдарованими учнями на уроках фізичної культури. Київ: Наука. – 160 с.
 16. Кузьміна Т. П. (2020). Методи оцінювання розвитку обдарованих учнів у фізичному вихованні. Одеса: ОНУ. – 190 с.
 17. Литвинова Г. В. (2019). Педагогічні технології розвитку фізичних здібностей у школярів. Львів: ЛДУФК. – 190 с.
 18. Луценко Н. О. (2016). Психологія обдарованих дітей у контексті фізичного розвитку. Харків: ХДПУ. – 200 с.
 19. Мартиненко Ю. В. (2016). Система роботи з обдарованими дітьми на уроках фізкультури. Харків: ХДПУ. – 210 с.
 20. Петренко О. С. (2017). Фізичний розвиток обдарованих дітей: теорія та практика. Київ: Вища школа. – 220 с.
 21. Профіль В. Л. (2021). Інтеграція фізичної культури та освіти для обдарованих учнів. Київ: Логос. – 210 с.
 22. Рибак О. В. (2019). Індивідуальний підхід до навчання обдарованих учнів у фізичній культурі. Львів: ЛНУ. – 190 с.
 23. Сенчук С. П. (2016). Розвиток фізичних якостей у дітей з високим потенціалом. Одеса: ОНУ. – 160 с.
 24. Соловйова Л. В. (2020). Інноваційні методи навчання обдарованих дітей на уроках фізичної культури. Харків: ХНУ. – 215 с.
 25. Стаценко Т. О. (2017). Особливості навчання обдарованих учнів в освітньому процесі. Київ: Наука. – 250 с.
 26. Тимченко Л. М. (2017). Техніки педагогічного супроводу обдарованих учнів. Львів: ЛНУ. – 180 с.
 27. Федорова О. В. (2018). Обдаровані діти та їх розвиток у спортивних школах. Львів: ЛДУФК. – 240 с.
 28. Цимбалюк Т. М. (2019). Діагностика обдарованості дітей у фізичній

- культури. Чернівці: ЧНУ. – 160 с.
- 29.Шевченко Л. І. (2018). Фізичний розвиток і педагогічний супровід обдарованих дітей. Черкаси: ЧДПУ. – 230 с.
 - 30.Яценко А. Г. (2017). Мотивація та фізичний розвиток обдарованих дітей. Київ: Інститут педагогіки. – 235 с.
 - 31.Baker, J. (2016). Teaching Gifted Children in Physical Education. London: Routledge. – 188 p.
 - 32.Callahan, C. M. (2019). Gifted Education: A Handbook for Teachers. New York: Routledge. – 252 p.
 - 33.Davis, G. A., Rimm, S. B. (2017). Education of the Gifted and Talented. Boston: Pearson. – 300 p.
 - 34.Gagné, F. (2015). Gagné's Differentiated Model of Giftedness and Talent. Oxford: Oxford University Press. – 298 p.
 - 35.Gross, M. U. M. (2016). Exceptionally Gifted Children. London: Routledge. – 220 p.
 - 36.Harrison, C., Simpson, P. (2017). Pedagogical Approaches for Gifted Children in Physical Education. Cambridge: Cambridge University Press. – 240 p.
 - 37.Robinson, A., J. (2018). The Development of Gifted Children in Education*. Oxford: Oxford University Press. – 310 p.
 - 38.Silverman, L. K. (2019). Giftedness 101. New York: Springer. – 215 p.
 - 39.Sternberg, R. J., Grigorenko, E. L. (2018). Teaching Gifted Children: Methods and Strategies. London: Routledge. – 267 p.
 - 40.Wolfe, L., Gentry, M. (2020). Educational Approaches for Gifted Children: Practical Strategies and Best Practices*. San Francisco: Jossey-Bass. – 276 p.

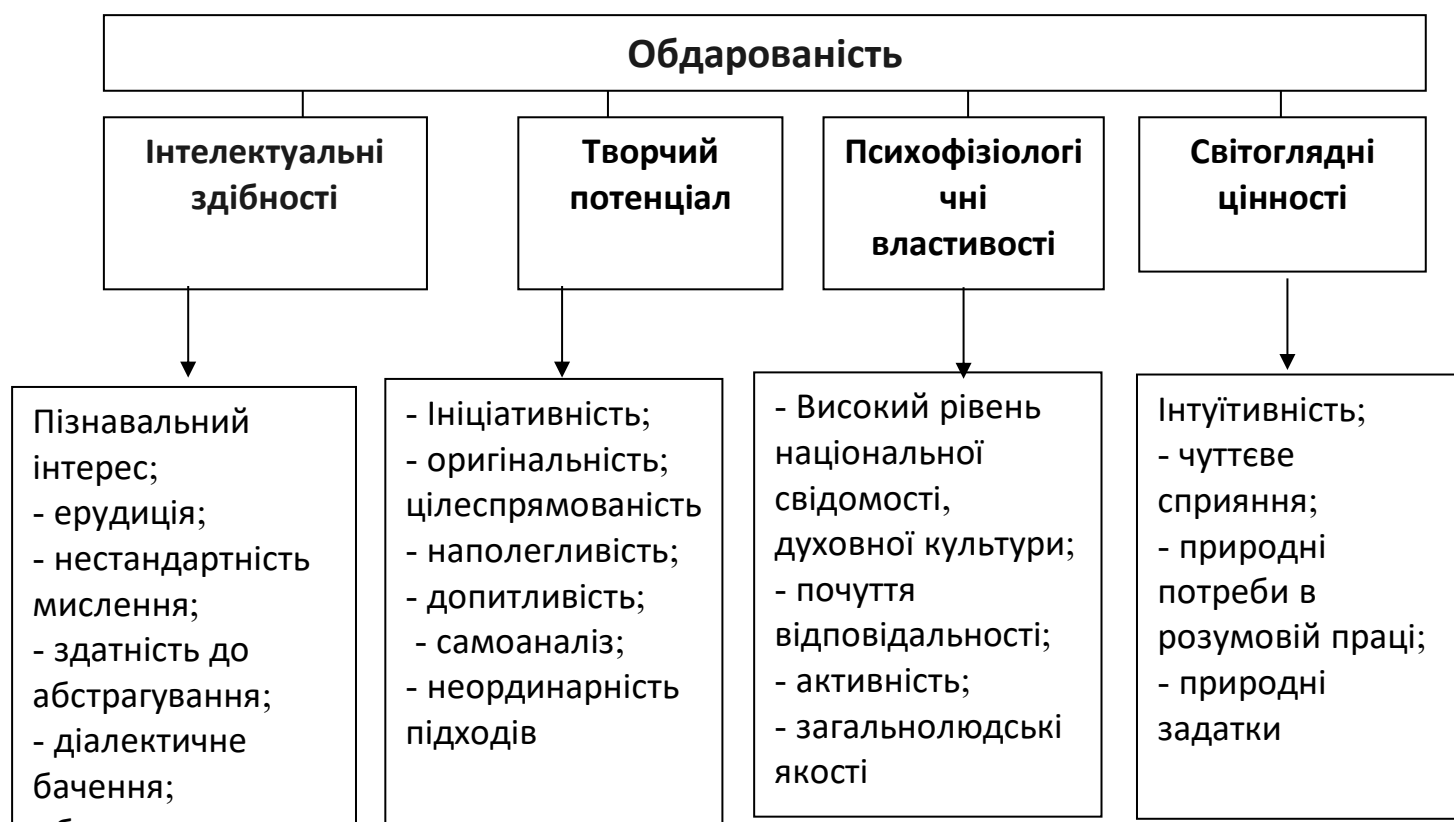
ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиці та моделі з теми дослідження

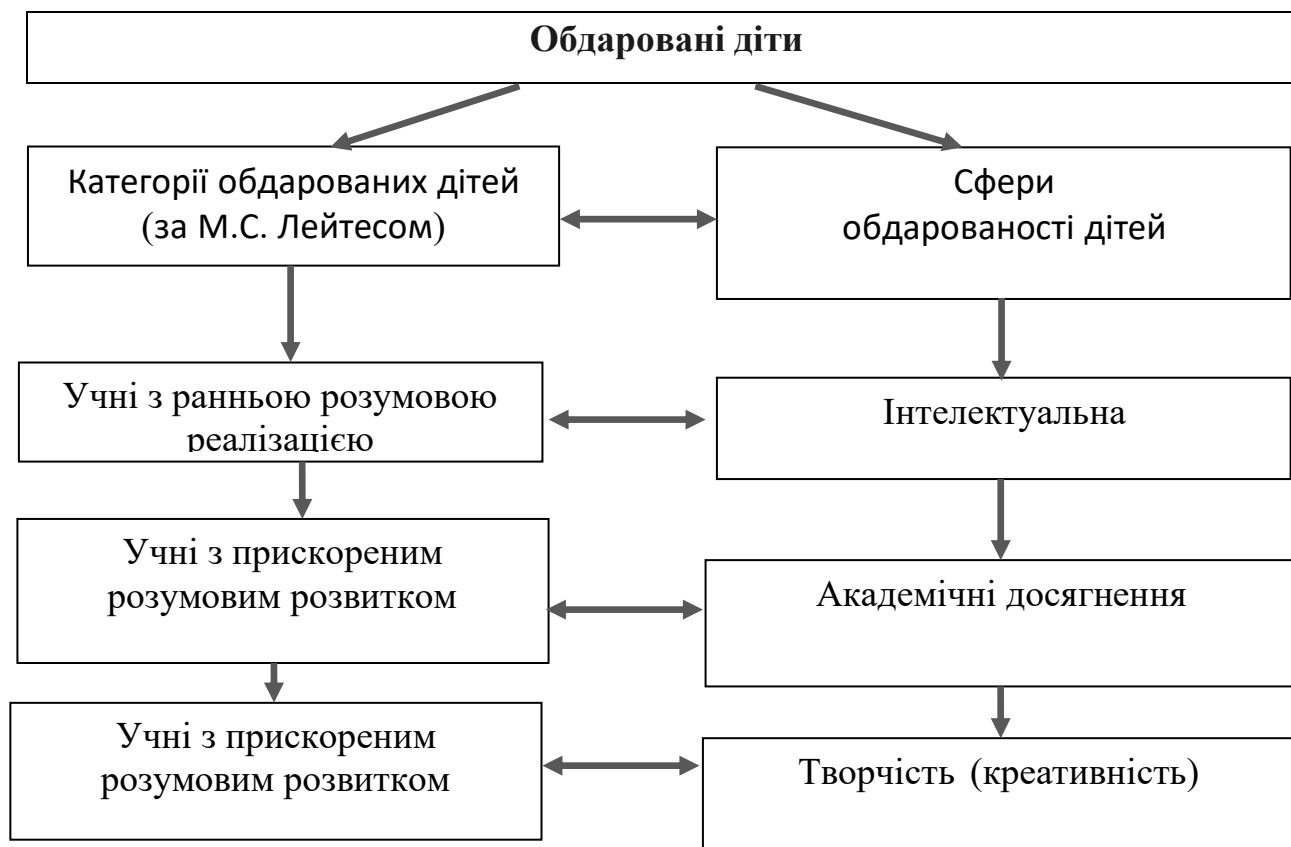
Додаток А 1

Модель «Обдарованість»

ДОДАТОК А2

Класифікація обдарованих дітей (за М. С. Лейтесом)

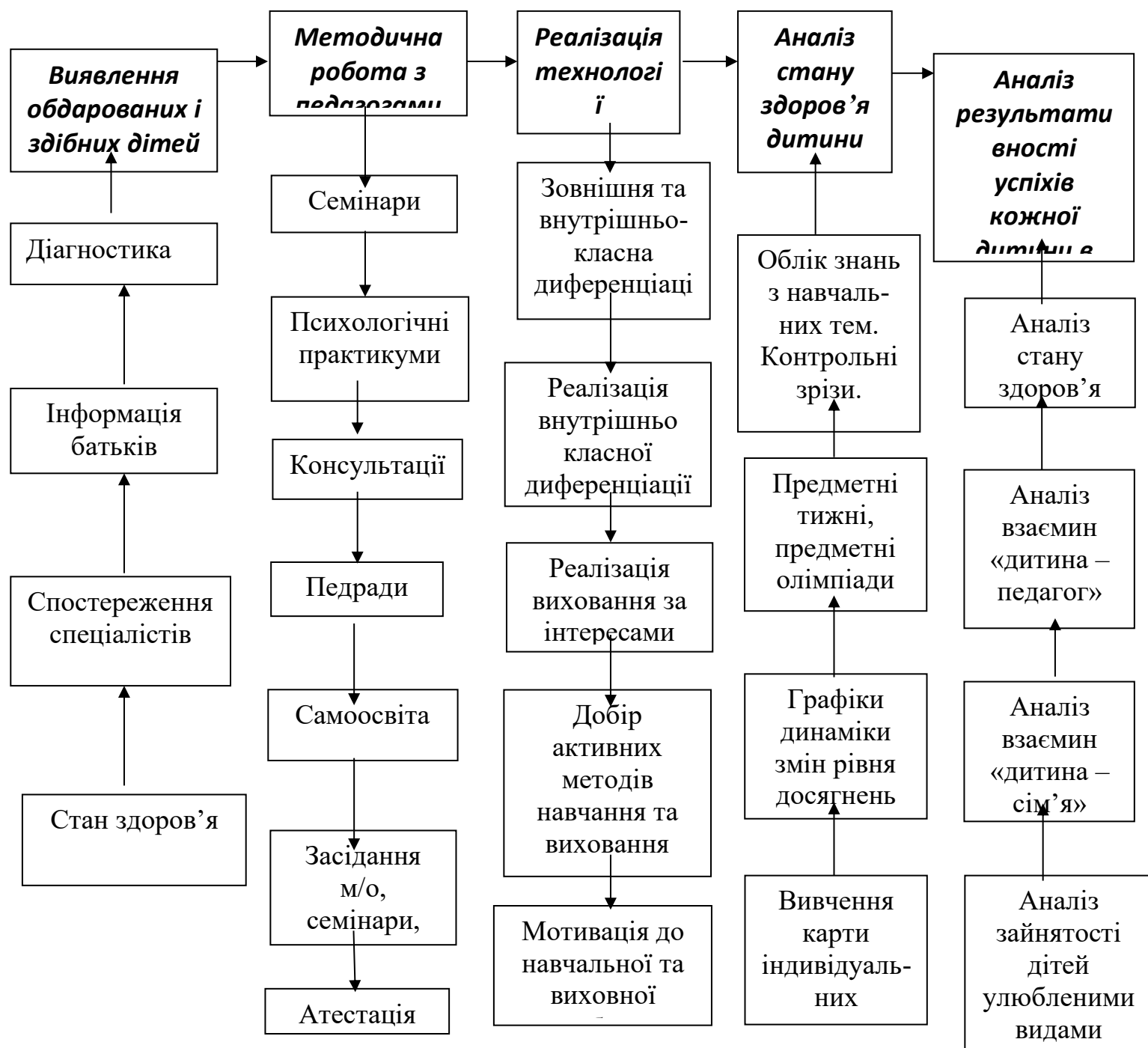

ДОДАТОК А 3

**Чинники, що впливають на формування
творчої обдарованості дитячої особистості**

ДОДАТОК А 4

**Технологія психолого-педагогічного супроводу
обдарованих та здібних дітей**

ДОДАТОК Б

Характерні особливості обдарованих дітей

1. Обдаровані діти мають гарну пам'ять, особистий світогляд, добре розвинуте абстрактне мислення.
2. В обдарованих дітях добре розвинута свідомість, теоретичний спосіб мислення.
3. Обдаровані діти, як правило, дуже активні та чимось зайняті. Вони прагнуть працювати більше за інших або займають себе самі, інколи справами, що безпосередньо не стосуються уроку.
4. Обдаровані діти висувають до себе високі вимоги, у них гостро розвинене почуття справедливості, вони боляче сприймають суспільну несправедливість.
5. Обдаровані діти наполегливі в досягненні результату у сфері, що їх цікавить, для них характерний творчий пошук.
6. Вони хочуть навчатися і досягають у цьому успіхів. Навчання дає їм задоволення.
7. Завдяки численним умінням (класифікувати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, планувати і прогнозувати, робити висновки) вони здатні краще за інших займатися самостійною діяльністю, особливо в галузі літератури, математики, проведенні дослідів.
8. Вони вміють критично оцінювати навколишню діяльність і прагнуть проникнути у суть речей і явищ, фантазувати.
9. Вони ставлять багато запитань і зацікавлені у позитивних відповідях на них.
10. Урок для них особливо цікавий тоді, коли використовується дослідницький метод.
11. Обдаровані діти із задоволенням виконують складні та довгострокові завдання.
12. Обдаровані діти виявляють стійкий інтерес до читання, мають значний за обсягом словниковий запас.
13. Завдяки частому звертанням до засобів масової інформації, вони, здебільшого, уміють швидко виділяти найбільш значущі відомості, намагаються самостійно знайти важливі джерела інформації.
14. Чимало з них ставлять перед собою завдання, виконання яких вимагає багато часу.
15. Обдарованим дітям притаманне почуття гумору, вони мають добре здоров'я, життєрадісні, хоча зрідка трапляються діти зі слабким здоров'ям.
16. У них перебільшене почуття страху, емоційна незбалансованість порівняно з їхніми однолітками.

Психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей

У результаті досліджень науковцями виділено такі характерні особливості обдарованих дітей:

- часто «перескакують» через послідовні етапи свого розвитку;
- у них чудова пам'ять, яка базується на ранньому мовленні;
- рано починають класифікувати інформацію, що надходить до них;
- із задоволенням захоплюються колекціонуванням, при цьому їхня мета — не приведення колекції в ідеальний порядок, а її реорганізація, систематизація на нових підставах;
- мають великий словниковий запас, із задоволенням читають словники та енциклопедії, придумують нові слова і поняття;
- можуть займатися кількома справами одразу, наприклад, стежити за декількома

подіями, що відбуваються навколо них;

- дуже допитливі, активно досліджують навколишній світ і не терплять жодних обмежень своїх досліджень;
- у ранньому віці здатні простежувати причинно-наслідкові зв'язки, робити правильні висновки;
- можуть тривалий час концентрувати свою увагу на одній справі, вони буквально «занурюються» у своє заняття, якщо воно їм цікаве;
- мають розвинуте почуття гумору;
- постійно намагаються вирішувати проблеми, які їм поки що не під силу;
- відрізняються різноманітністю інтересів, що породжує схильність починати кілька справ одночасно;
- часто роздратовують ровесників звичкою поправляти інших і вважають себе такими, що завжди мають рацію;
- їм бракує емоційного балансу, вони часто нетерплячі та поривчасті.

Принципи навчання обдарованих дітей

Взаємодія учителя з обдарованими дітьми повинна базуватися з урахуванням таких психолого-педагогічних принципів:

- формування взаємин на основі творчої співпраці;
- організація навчання на основі особистісної зацікавленості учня, його індивідуальних інтересів і здібностей (сприяє формуванню пізнавальної суб'єктивної активності дитини на основі його внутрішніх уподобань);
- превалювання ідеї подолання труднощів, досягнення мети в спільній діяльності педагога та учнів, самостійній роботі учнів (сприяє вихованню сильних натур, здатних виявити наполегливість, дисциплінованість);
- вільний вибір форм, напрямів, методів діяльності (сприяє розвитку творчого мислення, вміння критично оцінювати свої можливості й прагнення самостійно вирішувати все складніші завдання);
- розвиток системного, інтуїтивного мислення, вміння «згортати» і деталізувати інформацію (дисциплінує розум учня, формує творче, нешаблонне мислення);
- гуманістичний, суб'єктивний підхід до виховання (передбачає абсолютне визнання гідності особистості, її права на вибір, власну думку, самостійний вчинок);
- створення нового педагогічного середовища (будується на основі співдружності педагогів, колег, однодумців у творчому вихованні дітей).

Втілення цих принципів у життя потребує творчого підходу до організації навчання як інтегрованого процесу, який сприяє формуванню цілісної картини світу, дає змогу учням самостійно обирати «опорні» знання з різних наук при максимальній орієнтації на власний досвід.

ДОДАТОК В
Комплекс анкет на виявлення обдарованості дитини

ДОДАТОК В 1

Анкета виявлення здібностей обдарованих дітей
(за методикою Хаана і Кафа)

I. Виявлення інтелектуальних здібностей обдарованих дітей

- Учень швидко засвоює нові знання й легко все схоплює.
- Має почуття здорового глузду і використовує знання у практичних повсякденних ситуаціях.
- Добре міркує, не плутається в думках. Добре вловлює зв'язок між подіями, між причиною і наслідком.
- Швидко запам'ятовує прочитане або почуте, не витрачає багато часу на повторення того, що потрібно запам'ятати.
- Знає багато про такі події, які однолітки не знають і не здогадуються.
- Має великий запас слів, легко користується новими словами, вільно висловлюється.
- Любить читати ті книги, які читають діти, старші на рік чи два, та дорослі.
- Розв'язує розумові задачі, що потребують мислительних зусиль.
- Ставить дуже багато запитань.
- Випереджає однолітків у навчанні на рік чи два.
- Оригінально мислить і пропонує нестандартні, неординарні відповіді, рішення.
- Дуже спостережливий, добре сприймає інформацію, швидко реагує на все нове.

II. Виявлення художніх здібностей обдарованих дітей

- У своїх малюнках зображує різноманітні предмети, ситуації, людей.
- Серйозно ставиться до творів мистецтва, замислюється і стає дуже серйозним, коли чує нову музику, бачить красиву картину.
- Оригінальний у виборі сюжету, складає незвичайні композиції (із квітів, малюнків, марок тощо).
- Завжди готовий використати будь-який новий матеріал для виготовлення іграшок, картин, малюнків тощо.
- У вільний час багато малює, ліпить, створює композиції, що мають художнє значення (наприклад, прикраси для дому).
- Використовує малюнок або ліплення, щоб висловити свої почуття і настрій.
- Цікавиться творами мистецтва, створеними іншими людьми. Оцінює їх і намагається відтворити те, що сподобалося.
- Любить працювати із пластиліном, глиною, клеєм для того, щоб відтворювати речі у трьох вимірах.

III. Виявлення музичного таланту обдарованих дітей

- Добре відчуває ритм і мелодію, завжди вслуховується в них.
- Добре співає.
- У гру на інструменті, у пісню чи танець укладає багато енергії та почуттів.
- Любить музичні записи, прагне піти на концерт або туди, де можна послухати музику.
- Любить співати пазом з іншими, щоб виходило злагоджено й добре.
- У співі або музиці виявляє власні почуття і стан.
- Створює оригінальні мелодії.
- Добре грає на якомусь інструменті.

IV. Виявлення здібностей до занять науковою працею

- Чітко висловлює думки.
- Читає книги, наукову літературу, випереджаючи шкільну програму.
- Виявляє більші, ніж у звичайних дітей, здібності у користуванні абстрактними поняттями та у встановленні узагальнень.

- Має хорошу моторну координацію, особливо між зоровим та слуховим сприйняттям (добре фіксує те, що бачить, і чітко записує те, що чує).
- Після занять любить читати науково-популярні книги та журнали.
- Не впадає у відчай, коли його нові задуми та проекти не підтримують учителі або батьки.
- Намагається зрозуміти причини і сенс подій.
- Проводить багато часу над створенням проектів, конструюванням.
- Любить обговорювати наукові події, винаходи, часто замислюється над цим.

V. Літературна обдарованість дитини

- Може вільно побудувати розповідь, починаючи від зав'язки сюжету й закінчуючи розв'язанням конфлікту.
- Придумує щось нове й незвичайне, коли розповідає про що-небудь знайомим.
- Під час розповіді виділяє головне, найхарактерніше.
- Розповідаючи про щось, уміє дотримуватись одного сюжету, не втрачає головної думки.
- Любить писати оповідання та вірші.
- Своїх героїв у оповіданнях зображує майстерно, передає почуття, настрій, характер.
- Вибирає для своїх оповідань ті слова, які добре передають емоційні почуття.

VI. Виявлення артистичного таланту

- Легко входить у роль іншої людини, персонажа тощо.
- Цікавиться акторською грою.
- Виразно змінює тональність голосу, коли зображує героїв.
- Розуміє та вміє передати конфлікти і ситуації, може розіграти будь-яку драматичну сценку.
- Передає почуття через міміку, жести, рухи.
- Прагне викликати емоційну реакцію в інших людей, коли про щось із захватом розповідає.
- Дуже легко передає почуття, емоційні переживання.

VII. Виявлення технічних здібностей дітей

- Добре вміє майструвати, займатися різними ремеслами.
- Користується механізмами, машинами.
- У світ його уподобань входить конструювання машин, приладів, моделей.
- Може читати нескладні креслення приладів і механізмів, використовувати старі деталі для створення нових виробів, іграшок, приладів.
- Визначає причини несправності приладів.
- Любить робити креслення механізмів.
- Читає журнали та статті про створення нових машин, приладів, механізмів.

VIII. Здібності до спорту

- Енергійний, потребує якомога більше фізичних рухів, щоб бути щасливим.
- Любить брати участь у спортивних іграх і змаганнях.
- Постійно досягає успіхів у певному виді спорту.
- Бігає швидше за інших.
- Сильно розвинена координація рухів.
- Любить ходити в походи, займатися на спортивних майданчиках.
- Вільний час проводить у рухливих іграх.

ДОДАТОК В 2

**АНКЕТА ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
НА ВИЗНАЧЕННЯ СХИЛЬНОСТЕЙ ТА ІНТЕРЕСІВ
МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

1. Ти любиш фільми про тварин?
2. Чи станеш ти розбирати нову іграшку, щоб дізнатися, як вона влаштована?
3. Ти любиш грати в школу і бути вчителем?
4. Тобі подобається вирішувати завдання?
5. Чи любиш ти малювати кольоровими олівцями?
6. Тобі подобається вирощувати квіти в горщиках?
7. Ти любиш збирати іграшку або конструктор за схемою?
8. Тобі подобається грати в лікарню, бути лікарем?
9. Чи подобається тобі писати красиво (хочеш навчитися)?
10. Ти любиш вигадувати різні історії?
11. Тобі подобається слухати розповіді про тварин?
12. У тебе зламалася іграшка. Спробуєш ти її відремонтувати?
13. Тобі подобається возитися з малюками, пояснювати їм що-небудь?
14. Ти любиш розгадувати кросворди?
15. Ти намалював (а) картинку, і тобі щось не сподобалося. Чи будеш ти її переробляти до тих пір, поки у тебе не вийде, як треба?
16. Тобі цікаво спостерігати за рослинами?
17. Ти розглядаєш технічні журнали?
18. На вулиці плаче малюк. Ти постараєшся пожаліти його?
19. Тобі подобається читати (хочеш навчитися)?
20. Ти почув (а) історію з сумним кінцем. Ти спробуєш переробити її так, щоб вона добре закінчилася?
21. Ти любиш збирати красиві камінчики?
22. Тобі подобається розглядати пристрій незнайомих приладів?
23. Твоя мама змінила зачіску, одягла нову сукню. Помітиш ти це? Скажеш, що вона гарна?
24. Чи можеш ти вирішувати цікаві завдання, хоча поруч грає гучна музика?
25. Тобі подобається малювати фарбами?
26. Ти любиш книги, мультики, фільми про природу?
27. Ти знайшов поламаний телевізор або приймач, ти подивишся, що там усередині?
28. Помічаєш ти, коли твої близькі чимось засмучені?
29. Тобі подобається вирішувати ребуси, головоломки, шаради?
30. Тобі подобається виступати перед глядачами, читати казки за ролями?

Обробка отриманих результатів:

Позитивні відповіді на кожне питання - 1 бал, негативні - 0 балів.

Якщо дитина дав 5-6 позитивних відповідей на питання будь-якої групи, відповідно його інтереси лежать в даній сфері.

ЛЮДИНА-ПРИРОДА (ПП) - 1, 6,11,16,21,26

ЛЮДИНА-ТЕХНІКА (ЧТ) - 2,7,12,17,22,27

ЛЮДИНА-ЛЮДИНА (ГГ) - 3,8,13,18,23,28

людина - знакові системи (ЧЗС) - 4,9,14,19,24,29

ЛЮДИНА - ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ (Чхо) - 5,10,15,20,25,30

На підставі цього дослідження варто підбирати заняття та ігри, які відповідають інтересам вашої дитини. А також зважати на особливості дитини під час навчання в школі.

ГГ - зацікавиться іграми в школу, лікарню, буде почувати себе комфортно в ролі вихователя, вчителя, лікаря.

ЧХ - підійдуть емоційні, сюжетно-рольові ігри, читання казок, придумування історій, гра в театр, з переодяганням в персонажів.

ЧЗС - сподобаються графічні диктанти, виконання за зразком, придумування графічних візерунків, розгадування ребусів.

ПП - матеріал гри з дитиною повинен містити інформацію про тварин, рослини, природні явища.

ЧТ - необхідно підбирати матеріал, пов'язаний з технікою, механізмами, машинами, кресленнями. Такі діти з задоволенням створюють різні моделі, придумують складні конструкції.